

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Barbora Hodačová

Trest domácího vězení, jeho výkon a kontrola

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): listopad 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 110 297 znaků včetně mezer.

V Praze dne 26. listopadu 2020

Barbora Hodačová

Obsah

Úvod	5
1. Vymezení základních pojmů.....	7
1.1. Trest	7
1.1.1. Systém trestů	9
1.1.2. Obecné principy ukládání trestů	11
1.2. Alternativní opatření	13
1.2.1. Systém a kategorizace alternativních opatření	15
1.3. Restorativní justice	16
2. Trest domácího vězení	18
2.1. Krize nepodmíněného trestu odnětí svobody	18
2.2. Historie trestu domácího vězení	19
2.3. Vývoj trestu domácího vězení v České republice	21
2.4. Podstata trestu domácího vězení	23
2.5. Podmínky pro uložení trestu domácího vězení	25
3. Výkon trestu domácího vězení.....	28
3.1. Nařízení výkonu trestu domácího vězení.....	28
3.2. Výkon trestu domácího vězení	28
3.3. Kontrolní systém.....	29
3.3.1. Elektronický kontrolní systém obecně.....	29
3.3.2. Elektronický kontrolní systém v České republice	31
3.4. Probační a mediační služba.....	33
4. Přeměny související s trestem domácího vězení	36
4.1. Povahy jednotlivých přeměn.....	37
5. Domácí vězení a mladiství.....	41
6. Zahraniční úpravy trestu domácího vězení	44
6.1. USA	44
6.2. Velká Británie.....	45
6.3. Švýcarsko	46
6.4. Německo	47
6.5. Slovensko	48
7. Obecné shrnutí výhod a nevýhod trestu domácího vězení.....	52
7.1. Výhody.....	52

7.2. Nevýhody	53
Závěr.....	55
Seznam použitých zdrojů.....	57
Abstrakt	60
Abstract.....	62
Klíčová slova / Key words.....	64

Úvod

Tématem mé diplomové práce je trest domácího vězení, jeho výkon a kontrola. Při výběru právního odvětví, pod které bude moje diplomová práce spadat, jsem byla rozhodnuta bezprostředně, jelikož trestní právo je sice jedno z nejnáročnějších právních oborů, ale zajímavá témata a silné využití logiky při jeho aplikaci mě přesvědčili, že věnovat se trestnímu právu je nejen záživné, ale může to mít i obrovský vliv na celou společnost. Ovšem při výběru konkrétního tématu jsem váhala, jelikož osvědčená témata mě tolik nelákala, a zároveň jsem si nebyla jista, zda dokážu vymyslet téma, které bude obsáhlé s dostatečnou možností nalézt zdroje k danému tématu. Nakonec mě zaujalo toto téma, jelikož trest domácího vězení je součástí našeho právního řádu již devět let. Navíc je stále ohledně této problematiky co studovat a vylepšovat. Zároveň jsem porozuměla tomu, že téma domácího vězení není pouze předmětem trestního práva, ale také silné sociologické téma, které je úzce spojeno s nápravou jedince a sociálním působením na pachatele trestného činu. Jelikož mě také sociologie jako obor velmi zajímá, rozhodla jsem se právě pro toto téma.

Ve své diplomové práci se budu v úvodních pasážích nejprve obecně věnovat povaze trestu jako takového a jeho smyslu v právním řádu České republiky. Nejprve jsem si nebyla jistá, zda se nejedná o příliš obecný úvod, ale jelikož právo je potřeba vždy vykládat v souvislostech, považovala jsem tento obecný úvod za nutný, jelikož například bez vysvětlení obecných principů ukládání trestů bychom neporozuměli, čím se od klasických trestů odlišují tresty alternativní. Právě alternativním trestům a restorativní justici se věnují následující kapitoly, kterými se snažím poukázat na významnost vlivu těchto opatření na chování pachatele trestného činu.

Konkrétní téma trestu domácího vězení otevírám problematikou krize trestu nepodmíněného odnětí svobody, jelikož pokud by nepodmíněný trest odnětí svobody byl ideálním řešením pro všechny případy trestné činnosti, nebyla by potřeba přicházet s jinými alternativními tresty. Z tohoto důvodu poukazuji na nedostatky, se kterými se dle mého názoru trest nepodmíněného odnětí svobody setkává. Dle mých úvah, které jsem vylíčila v pozdějších kapitolách, objasňuji negativní důsledky trestu odnětí svobody,

které jsou jak ekonomické, tak sociální. Ovšem vysvětlují i nedostatky trestu domácího vězení, se kterými jsem se při psaní této diplomové práce setkala.

Následně se v této práci soustředím na povahu novely trestního zákoníku z roku 2011 a jaký vliv měla právě na trest domácího vězení. Zaměřím se na charakter jednotlivých přeměn týkajících se trestu domácího vězení a na problematiku české úpravy vztahu mezi podmíněným propuštěním a přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Snažila jsem se do této práce zapojit také zahraniční prvek, a proto jsem zařadila země, ve kterých mě jejich úprava trestu domácího vězení něčím zaujala, ať už se jedná o dlouhou historii trestu domácího vězení ve Spojených státech amerických (USA) nebo způsob, jakým byl trest domácího vězení otestován na společnosti jako ve Švýcarsku. Mým cílem bylo také porovnat jednotlivé zahraniční systémy s českou právní úpravou. Nejvíce jsem se zaměřila na Slovenskou republiku, jelikož k této zemi máme kulturně i jazykově nejbliže, přičemž v této věci nebylo náročné nalézt složitější zdroje, ze kterých jsem mohla čerpat, a proto jsem se mohla věnovat širší problematice trestu domácího vězení na Slovensku.

Cílem mé práce bylo především se zaměřit na problematické části úpravy institutu domácího vězení v českém právním řádu a zamyslet se nad možným řešením těchto nevhodných úprav. Právě v poslední kapitole se věnuji výhodám a nevýhodám trestu domácího vězení v současné právní úpravě.

1. Vymezení základních pojmů

1.1. Trest

Pojem trestu lze vymezit mnoha různými způsoby, nicméně v této diplomové práci se budu pojmem trestu zabývat v užším smyslu, a to pouze z pohledu trestního práva. Ustanovení § 36 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „**trestní zákoník**“), vymezuje trestní sankce jako tresty a ochranná opatření. Trest můžeme chápat jako zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání, tedy následek za trestný čin.¹ V českém trestním právu se jedná se o prostředek státního donucení, který je ukládán v trestním řízení jménem státu soudy, které jsou k tomuto povolány. Tento nástroj je využíván především k obraně zájmů chráněných *trestním zákonem*², ochraně společnosti před trestnými činy a jejich pachateli.

Jako trest tedy můžeme chápat výhradně konkrétní újmu, kterou předpokládá právní předpis jako reakci za nedodržení či porušení předem stanovených pravidel. Újmou mohou být citelné zásahy do občanských práv a svobod pachatele trestného činu. Může se jednat o újmu na svobodě, majetkových anebo jiných právech odsouzeného.

Uložení trestu je výrazným zásahem do osobní sféry jednotlivce, kterému je trest ukládán, a proto je upraveno již na ústavně právní úrovni, a to v Listině základních práv a svobod. Jedná se o základní princip trestního práva, *nulla poena sine lege*, tedy že „*jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit*“, jak stanoví článek 39 Listiny základních práv a svobod, tedy trest může být uložen jen za spáchaný trestný čin, a to pouze jeho pachateli na základě zákona a pouze zákon může stanovit, které jednání je trestným činem a jaký trest, rovněž i jaké újmy na právech nebo majetku lze za jeho spáchání uložit.³

¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Leges 2017, str. 383.

² Ustanovení § 110 trestního zákoníku uvádí, že „*(t)trestním zákonem se rozumí tento zákon a podle povahy věci i zákon o soudnictví ve věcech mládeže a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.*“

³ Ustanovení článku 90 Ústavy a ustanovení článku 39 Listiny základních práv a svobod.

Co se týče účelu trestu, tak z hlediska historického vývoje lze nejnámější teorie shrnující důvod a účel trestání rozdělit na absolutní, relativní a smíšené.⁴ Absolutní neboli retributivní teorie vychází z úvahy, že k trestu dochází v případě, kdy bylo spácháno zlo. Pachatel učinil trestný čin ze své vlastní vůle, a proto přistupuje i na své pozdější potrestání. Jedná se o takzvanou teorii odplaty a jejími zastánci byli například Aristoteles, Kant či Hegel. Dle Aristotela trest vyrovná bezpráví a odplatou znovu nastupuje spravedlnost. Hegel zase tvrdí, že pachatele může se společností a spravedlností smířit pouze spravedlivý trest. Dále existuje relativní teorie, která vychází z idey, že se trestá právě proto, aby nebylo pácháno zlo. Jejými zastánci byli například Franz von Liszt či Cesare Lombroso. Stoupenci této teorie věřili, že smysl trestu je právě v ochraně společnosti před trestnými činy a polepšením pachatele. Věřili, že trest je léčením, který zabraňuje budoucímu páchání trestné činnosti. Poslední skupinou je teorie smíšená, která se pokouší překonat rozdíly mezi teorií absolutní a teorií relativní, přičemž tzv. spojuje myšlenku trestu odplatného a trestu účelného.⁵ Dle smíšených teorií je tedy smyslem trestu jak odplata, tak i náprava pachatele. Tato teorie v současné době převažuje nejvíce a jsou také promítnuty v české trestněprávní nauce.

Konkrétně v našem právním řádu účel trestání již není v českém trestním zákoníku výslovně vyjádřen, čímž se tato právní úprava výrazně liší od úpravy dřívější, neboť v § 23 trestního zákona z roku 1961 bylo stanoveno, že účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Ovšem jak jsem již zmínila, v současné době účel trestu v trestním zákoníku vymezen není. Účel trestu tedy dovozujeme z judikatury a právní vědy.⁶

Obecně však můžeme říci, že současným účelem trestu je především ochrana společnosti před pachateli trestných činů. Jde o vrcholný a nejdůležitější cíl trestání.⁷ Ochrana společnosti spočívá v první řadě v ochraně oprávněných práv a svobod jedinců,

⁴ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část, 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 37-39.

⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck. Praha 2012, str. 37-39.

⁶ Gřivna, T.: Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části. Praha: Wolters Kluwer, 2010.

⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Leges 2017, str. 393.

avšak trest by neměl být prostředkem k řešení jiných společenských problémů. Ochrana společnosti, jakožto hlavní úkol trestu spočívá zejména v zabránění pachateli v páchání další trestné činnosti, jeho vedení k řádnému životu i ve výchovném působení na ostatní členy společnosti.

Zabránit pachateli v konání další trestné činnosti lze buď přímo fyzickým znemožněním určitého jednání, nebo způsobením výrazných zábran, které určité jednání ztěžují. Například trestem odnětí svobody je pachatel izolován od společnosti či zákazem činnosti je pachateli odepřena možnost určitou činnost vykonávat nebo nepřímo již samotnou existencí trestu v zákoně a obavou z jeho uložení, která způsobuje psychické zábrany.

Výchova pachatele k vedení řádného života je velmi důležitou složkou trestu, ovšem zároveň velmi náročnou a problematickou. K výchovným cílům mohou být použity různé prostředky. Může se jednat o opatření, které přímo sleduje výchovný cíl (podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, upuštění od potrestání, podmíněné zastavení od trestního stíhání). Je nutno konstatovat, že výchovné působení trestů nemá dostatečné účinky, jelikož velkou skupinu pachatelů představují recidivisté.

1.1.1. Systém trestů

V zákoně se vymezením druhů trestů vytváří určitý systém, neboť kromě výčtu jednotlivých druhů trestů stanoví zákon i jejich seřazení, a zároveň upravuje vzájemné vztahy mezi nimi. Seřazení je upraveno podle závažnosti a podle zájmů, které druh trestu postihuje. Tento systém trestů se nachází v § 52 trestního zákoníku, v němž je uskutečňována základní zásada trestního práva hmotného a právního státu vůbec, která je obsažena v článku 39 Listiny, a to zásada zákonnosti. Podle zásady zákonnosti lze za trestný čin ukládat jen ty druhy trestů, které jsou výslovně uvedeny a pouze zákon stanoví, jaké jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech a majetku, lze za jeho spáchání uložit.⁸ Výčet trestů je taxativní a nelze jej žádným způsobem rozšiřovat ani s poukazem na žádný důvod. Na druhé straně lze za splnění zákonných podmínek

⁸ Ustanovení článku 39 Listiny základních práv a svobod.

uložit každému pachateli kterýkoli druh trestu, není-li zákonem stanoveno omezení například neslučitelnost trestů.

Zároveň je systém trestů podřízen tomu, aby jimi bylo možné zajistit jak nápravu pachatele, tak dostatečnou ochranu společnosti, a to případně nejen uložením více druhů slučitelných trestů vedle sebe, ale též vhodnou kombinací trestů s ochrannými opatřeními. Každý druh trestu lze uložit pouze individuálně, tj. každému pachateli zvlášť, a nelze ukládat trest společně, a to ani spolupachatelům, byť by se jednalo například o trest propadnutí společně užívané věci nebo jiné majetkové hodnoty nebo by se jednalo o trest propadnutí jmění patřícího do společného jmění manželů.⁹

Jedna ze základních zásad trestního práva, kterou je ovládán systém trestů, je zásada humanismu. Systém trestů neobsahuje kruté nebo nepřiměřené tresty, a zároveň ani jejich výkonem nesmí být postižena lidská důstojnost (§ 37 odst. 2 trestního zákoníku). Zásada humanismu je tedy vyjádřena jak v požadavku na ukládání, tak na výkon trestních sankcí. V systému trestů převažují druhy trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody a s izolací pachatele od společnosti, protože se předpokládá, že značná část pachatelů je méně narušena, zejména jsou-li odsouzeni poprvé. Navíc by se u těchto pachatelů mohly nepříznivě projevit některé škodlivé důsledky, které jsou spojené s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ty spočívají zejména v násilném vytržení pachatele z přirozeného sociálního prostředí, narušení jeho sociálně užitečných svazků a v riziku negativního vlivu více narušených osob v době výkonu takového trestu na odsouzeného pachatele.¹⁰

Tresty, které můžeme uložit podle § 52 jsou:

- a. odnětí svobody,
- b. domácí vězení,
- c. obecně prospěšné práce,
- d. propadnutí majetku,
- e. peněžitý trest,

⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. §1 až §139. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck. Praha 2012, str. 716.

¹⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. §1 až §139. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck. Praha 2012, str. 716.

- f. propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g. zákaz činnosti,
- h. zákaz pobytu,
- i. zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j. ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k. ztrátu vojenské hodnosti, a
- l. vyhoštění.¹¹

Dále bývá podle některých názorů považováno za samostatný trest podmíněné odsouzení. I když se názory na právní povahu tohoto institutu různí, profesor Jelínek zastává stanovisko, že se jedná o zvláštní druh trestu. Tento názor podporuje i výčet trestních opatření v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže¹². V ustanovení § 24 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je podmíněné odsouzení uvedeno jako samostatný druh trestního opatření.¹³

1.1.2. Obecné principy ukládání trestů

Trestní zákoník obecné zásady ukládání trestů přesně nedefinuje, ale promítá je do konkrétních ustanovení. Obecná pravidla pro ukládání trestů jsou tedy obsažena především v ustanoveních § 37, § 38, § 39, § 41 a § 42 trestního zákoníku. Obecné zásady je třeba chápat jako vůdčí ideje trestání, které vytváří právní prostředí pro ukládání sankcí, předpoklady a podmínky pak vymezují konkrétní kritéria pro jejich ukládání. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, jednou ze základních zásad trestního práva obecně je zásada zákonnosti, která je v trestním zákoníku upravena konkrétně v § 37 odst. 1 a stanoví, že trestní sankce lze ukládat pouze na základě zákona.¹⁴

Dále je v trestním zákoníku v § 38 upravena zásada přiměřenosti trestních sankcí. Zásada přiměřenosti trestních sankcí je předpokladem zachování obecných principů

¹¹ Ustanovení § 52 zákona č. 40/2004 Sb., trestní zákoník.

¹² Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

¹³ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Leges 2017, str. 396.

¹⁴ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck. Praha 2012.

spravedlnosti a humánnosti trestních sankcí. Přiměřenost trestní sankce je možno charakterizovat tak, že ohraničuje přípustnou intenzitu trestů a ochranných opatření. Z požadavku způsobilosti zásahu vyplývá, že trestní sankce má pachatele omezovat jen v míře nezbytně nutné k ochraně společnosti. Požadavek subsidiarity přísnější sankce, vyjádřený v tomto ustanovení, vyplývá ze zásady přiměřenosti trestních sankcí. Rovněž úzce souvisí s projevem obecné zásady humánnosti trestních sankcí a v konečném důsledku též zásady subsidiarity trestní represe a zásady ekonomie trestní hrozby.

Oddíl obecných zásad pro ukládání trestů v trestním zákoníku začíná § 39, který se vztahuje ke stanovení druhu a výměry trestu. Při výměře trestu musí soud vždy přihlídnout k povaze a závažnosti trestného činu, který byl spáchán. Zároveň se také přihlídnou k povaze pachatele a všem ostatním faktům, která pomohou objasnit míru škodlivosti postoje pachatele (např. dosavadní způsob života, snaha nahradit škodu, nebo odstranit škodlivé následky jednání atd.). Při stanovení druhu trestu se vždy přihlídnou k okolnostem přitěžujícím či polehčujícím, které jsou též rozhodné pro stanovení druhu a výměry ukládaného trestu.

Polehčující okolnosti jsou demonstrativně vyčteny v § 41 trestního zákoníku, kde je uvedeno, že se jedná zejména trestný čin spáchaný poprvé a pod vlivem okolností na něm nezávislých či fakt, že pachatel spáchal čin v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností. Jak jsem již uvedla, jedná se pouze o demonstrativní výčet, přičemž podle jejich výslovně uvedených alternativ může soud v konkrétním případě přiznat povahu polehčujících okolností i jiným skutečností.¹⁵

V § 42 jsou vyčteny přitěžující okolnosti, ke kterým soud přihlídnou. Pritěžující okolnosti jako právně významné skutečnosti se hodnotí v neprospěch pachatele a podle svého významu a závažnosti vedou ke zpřísnění druhu nebo výměry ukládaného trestu. Pritěžující okolnost lze přičíst k tíži pachatele jen tehdy, byla-li jím zaviněna. Jedná se například o fakt, že pachatel spáchal trestný čin s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, či spáchal-li trestný čin ze ziskuchtivosti, pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo u jiné zvláštní zavrženíhodné pohnutky.

¹⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck. Praha 2012, str. 461.

1.2. Alternativní opatření

Alternativní tresty můžeme pokládat za základní typy alternativních opatření, kdy východiskem pro toto tvrzení je předpoklad, že spáchání trestného činu by mělo zásadně vyústit v odsouzení jeho pachatele, tedy vynesení výroku o vině a uložení trestu. Jestliže tedy soud uzná pachatele vinným, uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody představuje bezprostřední variantu dalšího postupu, přičemž účelem alternativních trestů je právě odvrátit ve vhodných případech použití trestu odnětí svobody. Alternativní tresty jsou jednou z oblastí, která byla rekonstrukcí trestního zákoníku zasažena poměrně výrazně. Změny se týkaly již existujících alternativních trestů, ale hlavní změnou bylo zavedení dvou zcela nových alternativních trestů.

Za alternativní tresty jsou tedy považovány všechny tresty nespojené s nepodmíněným trestem odnětí svobody. Avšak náš trestní zákoník žádnou definici termínu alternativní trest neobsahuje. Při ukládání trestů to znamená, že soud má možnost uložit odsouzenému trest odnětí svobody, anebo trest, který bude vykonán na svobodě.¹⁶ Při tomto vymezení můžeme pokládat za alternativní tresty všechny tresty obsažené v § 52 trestního zákoníku, samozřejmě s výjimkou trestu odnětí svobody. Za alternativní tresty by bylo tedy možné považovat i tresty, které lze uložit pouze vedle trestu odnětí svobody jako ztráta čestných titulů a vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti. Žádný z těchto trestů totiž nemá sám o sobě důsledek omezení osobní svobody pachatele.

V užším pojetí však alternativní tresty můžeme vymezovat pomocí jejich hlavního účelu, a tím je náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody. Při tomto pojetí by pak v rámci českého trestního práva spadaly do kategorie alternativních trestů pouze trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení (včetně podmíněného odsouzení s dohledem). Na rozdíl od zákazu pobytu, zákazu činnosti a podobně, je výše uvedená čtveřice alternativních trestů charakteristická svou neslučitelností s nepodmíněným trestem odnětí svobody. Nemožnost uložit některý z těchto trestů vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody tak podtrhuje jejich alternativní povahu. V rámci sankcionování mladistvých pak zákon o soudnictví

¹⁶ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, str. 393.

ve věcech mládeže navíc obsahuje pátý alternativní trest (resp. trestní opatření), kterým je peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu, jež rovněž vykazuje znaky alternativního trestu v užším smyslu.

Možnosti alternativního trestání se rozšiřují, přičemž důkazem je zavedení dvou nových alternativních trestů do našeho právního řádu trestním zákoníkem v roce 2010, a to trestu domácího vězení a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Dále se rozšiřují možnosti uložené peněžitého trestu a jeho výměry až do výše 36,5 mil. Kč (dle dřívější právní úpravy pouze do výše 5 mil. Kč). Vidíme tedy rostoucí trend alternativního trestání, ovšem až příliš často jsou tyto nové druhy alternativních trestů ukládány namísto alternativních trestů dosavadních (zejména namísto prostého podmíněného odsouzení), čímž se sice může zvýšit efektivita alternativního trestání, avšak není tak dosažen základní cíl alternativních trestů, totiž skutečně nahrazovat nepodmíněné tresty odnětí svobody. Alternativní řešení trestních věcí je jedním z vůdčích trendů české trestní, resp. sankční politiky od poloviny devadesátých let minulého století a má-li trest odnětí svobody skutečně zastávat roli krajního prostředku společnosti, musí být k dispozici efektivní systém trestněprávních alternativ.¹⁷

K uložení alternativního trestu dochází za předpokladu, že vzhledem k osobě a poměrům pachatele a k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu není třeba uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, který je podle zvláštní části trestního zákoníku možné při splnění podmínek uložit za jakýkoli trestný čin. Stejně jako při ukládání všech druhů trestu je i zde nutné přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu, a to jak k povaze a závažnosti trestného činu, tak také k osobě a poměrům pachatele. Ne vždy totiž musí alternativní trest posloužit lépe než trest odnětí svobody. Zavedením těchto druhů trestů do právního řádu jsou však soudům nabídnuty větší možnosti vhodného způsobu potrestání.¹⁸

¹⁷ Kalvodová, V. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str. 70.

¹⁸ Alternativní tresty: obecné informace. Justice [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>. Datum citace: 4.11.2020.

1.2.1. Systém a kategorizace alternativních opatření

Systém alternativních opatření vytváří v rámci trestního práva systém, pro který je typický v první řadě stejný účel, a to nahrazovat nepodmíněný trest odnětí svobody. Systém alternativních opatření lze dále vnitřně strukturovat, a to na základě různých kritérií. Nejtypičtější je strukturovat systém podle toho, v jaké fázi trestního řízení lze jednotlivé druhy alternativních opatření uplatnit. Na základě tohoto kritéria rozlišujeme hmotněprávní alternativní opatření, a v jejich rámci dále alternativní tresty a alternativy k potrestání, a dále procesní alternativní opatření, to jest tzv. odklony v trestním řízení. Alternativní tresty lze do jisté míry považovat za základní typ alternativních opatření, přičemž východiskem tohoto konstatování je předpoklad, že spáchání trestného činu by zásadně mělo vyústit v odsouzení jeho pachatele, tj. vynesení výroku o vině a uložení trestu.¹⁹

V trestním zákoníku jsou patrné dva základní směry sankcionování. Prvním z nich je posílení pozice nepodmíněného trestu odnětí svobody jakožto krajního prostředku a s tím spojené prohloubení trendu alternativního trestání. Druhým směrem je pak posílení trestní represe. Uvedené, zdánlivě protichůdné směry jsou logickým odrazem diferenciací trestní odpovědnosti promítnuté do bipartice přečinů – zločin, tedy kategorizace trestného činu založené na společenské škodlivosti. U přečinů se uplatní především alternativní trestné činy. Nepodmíněné tresty odnětí svobody se předpokládají spíše výjimečně, přičemž u některých přečinů dochází i ke snížení trestních sankcí.

Důležité je výslovné vyjádření principu ultima ratio, resp. subsidiarity přísnější sankce v rámci základních zásad. V obecnější rovině jde o ustanovení § 38 odst. 2 trestního zákoníku, podle něhož tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce přísnější. Ve vztahu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pak zůstala zachována v podstatě výjimečnost uložení tohoto trestu v případech trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let.

¹⁹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 31.

1.3. Restorativní justice

Účinností nového trestního zákoníku získala konečně reálnou podobu tzv. filozofie restorativní justice, tedy nového přístupu k pachatelům trestných činů. Trestní zákoník obsahuje prvky preventivního charakteru, klade důraz na integraci pachatelů v jejich přirozeném sociálním prostředí, a tím se snaží omezit či vyloučit vliv na tyto osoby ve vězení.²⁰ Ve většině zemí totiž dochází k neustálému nárůstu uvězněných osob a následnému přeplnění věznic. V souvislosti s tím se zvyšují i náklady na jejich provoz. Ve věznicích po celém světě je více než 8,75 mil. lidí. Toto číslo souvisí zejména s nárůstem trestní represe ve státech, a v souvislosti s tím se hovoří o krizi vězeňství²¹ nebo o krizi trestu odnětí svobody, jak o tento problém budu definovat v dalších kapitolách.

Restorativní neboli obnovující justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestnou činností a usiluje o zohlednění potřeb oběti, podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení. Ve stručnosti můžeme pojem restorativní justice vyložit jako určitý koncept zacházení s pachateli, odlišný od té klasické neboli retributivní (trestající) justice, vycházející z názoru, že současná trestní spravedlnost nepředstavuje adekvátní reakci společnosti na kriminalitu. Jde o soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti.²²

Restorativní justice vychází z toho, že trestný čin nepředstavuje pouze porušení veřejného zájmu, porušení práva a útok na stát, ale že jde především o konflikt mezi pachatelem trestného činu a konkrétní obětí. Na zločin má být nahlíženo především jako na újmu způsobenou obětí. Hlavním smyslem reakce na tento zločin nemá být trestání, ba ani převýchova pachatele, ale odstranění následků trestní činnosti.²³

²⁰ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D. a kol.: Probace a mediaci: Možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010, str. 149.

²¹ Karabec, Z.: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, str. 5.

²² Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 23.

²³ Lata, Jan. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ, 2007, str. 32-33.

Argumentuje se tím, že stát ukradl tento spor z rukou obětí a pachatelů a že si tím uzurpoval právo oběti na hledání odškodnění za způsobenou újmu. Restorativní justice proto spatřuje primární účel systému trestní justice právě v kompenzaci poskytované individuálním obětem.²⁴

Jestliže je retributivní systém trestní justice zaměřen na nalezneme adekvátní formy postihu pachatele a dosažení spravedlnosti spojuje právě s tím, aby pachatelé byli po zásluze potrestáni, restorativní justice se zajímá v první řadě o to, jak a komu byla trestným činem způsobena újma a jak tuto újmu napravit. Pro restorativní justici se tedy naplňování spravedlnosti odvíjí od poškozených osob a jejich potřeb a úsilí je zaměřeno na maximální míru obnovy toho, co bylo činem narušeno, a pokud možno na urovnání konfliktního stavu mezi pachatelem a poškozeným založeného spácháním trestného činu.²⁵

Restorativní justice je úzce spojena s alternativním trestáním, ovšem nejedná se o stejné termíny. Přístupy restorativní justice totiž mohou být použity i v kombinaci či paralelně s trestem odnětí svobody a restorativní justice nepředstavuje nezbytně alternativu k uvěznění, byť sankce vykonané na svobodě vytvářejí lepší předpoklady pro realizaci cílů restorativní justice.

Alternativní řešení trestních věcí můžeme rozdělit na hmotněprávní a procesněprávní alternativy. K procesněprávním alternativám patří odklony, které představují alternativy ke standardnímu trestnímu řízení. Pojetí restorativní justice vychází z předpokladu, že trestný čin je zpravidla konflikt mezi dvěma, popřípadě více jednotlivci či stranami, tedy pachatelem a osobou poškozenou, respektive obětí, kterou není stát.

Základním prostředkem restorativní justice je nástroj označovaný v českém prostředí zejména jako mediace. Mediace patří mezi alternativní postupy směřující k řešení trestních věcí realizované mimo systém trestního práva.

²⁴ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 23.

²⁵ Zehr, H.: Úvod do restorativní justice. Sdružení pro probaci a mediaci v justici, Praha, 2003, str. 15-16.

2. Trest domácího vězení

2.1. Krize nepodmíněného trestu odnětí svobody

Nepodmíněný trest odnětí svobody lze charakterizovat jako trest univerzální, nejprísnejší a v určitých případech nezastupitelný. Univerzální proto, že je obsažen v každé skutkové podstatě ve zvláštní části trestního zákoníku. Je tedy možno jej uložit za každý trestný čin a kterémukoliv (dospělému) pachateli. S univerzální povahou souvisí také to, že zákon obecně nestanoví žádné zvláštní předpoklady pro ukládání tohoto trestu (jako například u trestu domácího vězení). Uplatní se pouze obecná podmínka uvedená v § 53 odst. 1, podle níž lze trest uložit samostatně, je-li uveden ve zvláštní části trestního zákoníku. Nejprísnejším trestem je nepodmíněné odnětí svobody proto, že představuje nejzávažnější zásah do nejširšího okruhu základních práv a svobod jedince. Znamená nejen zbavení osobní svobody spojené s povinností podrobit se určitému výkonu trestu, ale omezuje, resp. také vylučuje též řadu jiných práv a svobod.

V duchu zásady subsidiarity trestní represe a přiměřenosti sankcí je proto třeba používat nepodmíněný trest odnětí svobody jako ultima ratio, tedy pouze v případě, nepostačí-li uložení jiného trestu s odnětím svobody nespojeného.²⁶ Obecně můžeme odkázat i na § 38 odst. 2 trestního zákoníku, podle něhož tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena sankce pro pachatele citelnější.

Obecným trendem v českém sankčním právu je zakotvování výjimečnosti nepodmíněného trestu odnětí svobody. Prohlubuje se subsidiární povaha trestu odnětí svobody, protože u širšího okruhu typově méně závažných trestných činů se zpřísňují podmínky pro možnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, který by měl být trestem mimořádným. Jde zároveň o projev ekonomie trestní represe.

Nízký resocializační účinek nepodmíněného trestu odnětí svobody je spojen zejména s vytržením odsouzeného z jeho přirozeného sociálního prostředí, pobytu odsouzeného v kriminogenním prostředí, a navíc fakt, že výkon trestu odnětí svobody se realizuje v nepřirozeném a v mnohých ohledech škodlivém sociálním prostředí. Dalším

²⁶ Kalvodová, V. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str. 42.

významným faktorem nízkého resocializačního účinku je zvyšování efektu stigmatizace, kdy již samotné odsouzení k trestu odnětí svobody vede k tomu, že pachatel činu získává v očích svého okolí nálepkou kriminálního. Tento stigmatizační efekt se dále prohlubuje a silně ztěžuje odsouzenému návrat do společnosti po jeho propuštění.²⁷

2.2. Historie trestu domácího vězení

Trest domácího vězení byl využíván již v daleké historii lidstva, kdy se mu muselo podrobit mnoho historicky významných osobností, které byly politicky či jinak nepohodlné, ovšem z různých důvodů nebylo vhodné je odsoudit k trestu odnětí svobody. V historii se musel trestu domácího vězení podřídit například už i apoštol Pavel či v roce 1633 Galileo Galilei. Dále byl k trestu domácího vězení odsouzen Napoleon Bonaparte na ostrově sv. Heleny. V Československu byl trest domácího vězení uložen například kardinálovi Josefu Beranovi.²⁸

Samotná myšlenka trestu domácího vězení je velmi přínosná, ovšem realizace tohoto trestu byla vždy problematická. Bylo potřeba zajistit neustálou přítomnost odsouzeného v jeho obydlí, ovšem v době, kdy nebyly tak silně rozvinuty technologie neexistoval jiný způsob než pouze namátková kontrola nebo zajištění nepřetržité stráže. Až s rozvojem moderních technologií bylo možné zavést dálkový kontrolní systém, tedy elektronický.

Teoretický koncept elektronické kontroly odsouzených při trestu domácího vězení je přisuzován psychologu z Harvardské univerzity R. K. Schwitzgebelovi a jeho bratru dvojčeti R. Schwitzgebelovi. Na začátku šedesátých let minulého století bylo za spolupráce studentů a dobrovolníků sestrojeno elektronické monitorovací zařízení jako nástroj kontroly chování osob, který byly podmíněně propuštěni z výkonu trestu. V roce 1964 byl na přístroj dokonce udělen patent. Další vývoj byl ovšem přerušen,

²⁷ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 20.

²⁸ Trest domácího vězení a elektronický monitoring. Justice. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/historie/>. Datum citace: 6.11.2020.

jednak s ohledem na technické obtíže a jednak z obav před příliš velkým zasahováním do života monitorovaných osob.²⁹

Ideje a snahy o možné elektronické sledování odsouzených vymizely přibližně na deset let, dokud arizonský soudce Jack L. Love tuto myšlenku neobnovil. V roce 1977 hledal soudce Love technologické řešení problému přeplněného nápravného systému a potíží s vězni, kteří se pokoušeli z vězení uprchnout. Inspiraci načerpal jednak v místních novinách, kde byl zveřejněn článek o zařízení implantovaném pod kůži hospodářských zvířat, které přenášelo informace o teplotě zvířete, a dále také v knihovnách u kontrolních bran, které vydávají zvuk, pokud jí projde osoba s knihou, která nebyla odhlášena. Největší a zároveň také nejzajímavější inspirací mu byly komiksy o Spidermanovi.³⁰ Tvůrci komiksu nechali Spidermanovi nasadit radiový náramek, jehož prostřednictvím hlavní záporná postava mohla sledovat, kde se nachází. Soudce J. Love tedy zahájil ukládání trestních sankcí kontrolovaných pomocí monitorovacího zařízení a pro potřeby soudu monitorovací zařízení vyrobil M. T. Goss, bývalý obchodní zástupce počítačové firmy Honeywell, a již v roce 1983 byla tato forma kontroly uložena prvním pěti odsouzeným. Krátce poté začaly fungovat podobné programy na Floridě, technicky za pomoci náramku, kterou vynalezl T. Moody. Během dalších šesti let již přístroje pro elektronický monitoring vyrábělo dalších šestnáct dodavatelů. V té době se americká vězení potýkala se značnou přeplněností, a proto byl po pilotních programech elektronický monitoring osob rozšířen do legislativy většiny států USA. Koncem roku 1989 bylo již ročně elektronicky monitorováno dvanáct až čtrnáct tisíc podmíněně odsouzených a třináct set podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. O desetiletí později bylo v USA elektronické monitorování uplatněno již u jednoho sta tisíc osob.³¹

²⁹ Zahraniční zkušenosti s elektronickým monitoringem. *Justice.cz* [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zahranicni-zkusenosti-s-elektronickym-monitoringem>. Datum citace: 30.10.2020.

³⁰ The Ankle Bracelet Is History: An Informal Review of the Birth and Death of a Monitoring Technology. *Civic Research Institute* [online]. 2015, str. 5-6. Dostupné z: <https://www.civicresearchinstitute.com/online/PDF/The%20Ankle%20Bracelet%20Is%20History.pdf>. Datum citace: 30.10.2020.

³¹ Zahraniční zkušenosti s elektronickým monitoringem. *Justice.cz* [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zahranicni-zkusenosti-s-elektronickym-monitoringem>. Datum citace: 30.10.2020.

Jednotlivé alternativní způsoby, které se odklání od tradičních procesních postupů, se v legislativách zemí západního kulturně historického regionu Evropy a USA objevují od sedmdesátých let 20. století. Aplikují se především v systému anglosaského práva, kde se uplatňují principy oportunity.³²

2.3. Vývoj trestu domácího vězení v České republice

Prvním právním předpisem, který v Čechách zakotvil trest domácího vězení, byl zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích. Schválen byl Říšským sněmem 27. 5. 1852 a účinným se stal od 1. 9. 1852. Trest domácího vězení bylo³³ možno uložit namísto vězení v případě, že trestanec byl „*člověk bezúhonné pověsti, a kdyby, jsa vzdálen ze svého příbytku, nemohl si hleděti svého úřadu, svého obchodu nebo svého výdělku.*“ Odsouzený se zavazoval, že se nevzdálí z domu. Někdy stačil slib, jindy byla postavena stráž. V případě nedodržení závazku musel vykonat zbytek trestu ve vězení. Roku 1918 byl tento zákon recipován do právního řádu vzniklé Československé republiky. Trest domácího vězení byl tedy účinný až do roku 1950, kdy byl v červenci přijat trestní zákon, tj. zákon č. 86/1950 Sb.

Do současného českého trestního práva byl trest domácího vězení zaveden v roce 2009 novým trestním zákoníkem. Již dva roky poté, co nový trestní zákoník nabyl účinnosti, připravilo Ministerstvo spravedlnosti jeho další novelu, která byla schválena pod č. 330/2011 Sb. Přikláním se k názoru, že novela č. 330/2011 Sb. byla úspěšána, a to především snahou Ministerstva spravedlnosti o zdokonalení systému ukládání trestu domácího vězení, a tím umožnění jeho většího využití v praxi. Ovšem po pouhých dvou letech fungování trestu domácího vězení v původní formě, a také při jeho nízkém využívání soudy, lze pochybovat o efektivnosti dané novely.

³² Zoubková, I., Moulisová, M.: Kriminologie a prevence kriminality. Praha: Armex Publishing, 2004, str. 64.

³³ Poláček, F. a kol.: Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské. 2. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart. 1947, str. 150–154.

Významná změna, kterou novela č. 330/2011 Sb. provedla, se týká vymezení doby, po kterou je pachatel odsouzený k trestu domácího vězení povinen setrvávat v určeném obydlí. Trestní zákoník ve své původní podobě v § 60 odst. 3 tuto otázku upravoval tak, že pokud soud nestanovil jinak, byl odsouzený povinen, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin. Novelou č. 330/2011 Sb. došlo k vypuštění zákonného „vzoru“ stanovujícího rozsah domácího vězení, tedy obecného vymezení povinnosti odsouzeného setrvávat v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna a ve všedních dnech od 20.00 do 05.00 hodin.³⁴ Zatímco do účinnosti této novely tedy soud měl na výběr, zda při ukládání domácího vězení využije tuto zákonem určenou specifikaci, anebo zda časový rozsah této základní povinnosti odsouzeného vymezí jinak, s přihlédnutím ke zvláštnostem daného případu, zejména pak k poměrům pachatele, od 1. 12. 2011 je vždy povinen v každém jednotlivém případě v rozsudku přesně vymezit, v jaké době nesmí odsouzený opouštět určené obydlí.³⁵ Jak je uvedeno v důvodové zprávě k novele č. 330/2011, toto vzorové vymezení času bylo příliš návodné pro soudní rozhodování, kdy většina soudů využívala pro ukládání trestu domácího vězení právě tento časový rozsah. Trest domácího vězení nahrazuje trest odnětí svobody a je tedy potřeba, aby byl dostatečně důrazný a pokryl náležitě dobu, kterou by jinak odsouzený věnoval svým rekreačním nebo jiným aktivitám, což se nově zdůrazňuje v § 60 odst. 4.³⁶ Souhlasím s názorem Ščerby, který vyslovuje určité pochybnosti o tom, zda dosavadní nepřilíš rozsáhlé zkušenosti s ukládáním trestu domácího vězení mohou být skutečně legitimním východiskem pro podobný krok.³⁷

Druhou významnou změnou právní úpravy domácího vězení, kterou provedla novela č. 330/2011, se týká následků porušení povinnosti odsouzeného vyplývající z uloženého trestu. Původní znění trestního zákoníku (srov. § 61 trestního zákoníku ve znění účinném do 30. 11. 2011) vycházelo z modelu náhradního trestu odnětí svobody,

³⁴ Ščerba, F.: Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb., Trestněprávní revue 2012, č. 1, str. 1.

³⁵ Ščerba, F.: Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb., Trestněprávní revue 2012, č. 1, str. 1.

³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ Ščerba, F.: Trest domácího vězení po novele č.330/2011 Sb., Trestněprávní revue 2012, č. 1, str. 1.

který byl stanovován již při uložení trestu domácího vězení a jehož výkon byl nařizován při zmaření výkonu domácího vězení. Novela trestního zákoníku č. 330/2011 však tento model opustila a zavedla systém přeměny trestu domácího vězení na trest odnětí svobody, které se budu podobněji věnovat v další části své práce.

2.4. Podstata trestu domácího vězení

Původně trest domácího vězení není výslovně koncipován jako alternativa nepodmíněného trestu odnětí svobody, ovšem tuto jeho povahu můžeme z právní úpravy i z odůvodnění jejího přijetí vyvodit. O alternativní povaze domácího vězení právě ve vztahu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody svědčí skutečnost, že je hierarchicky zařazen ve výčtu trestů, jejichž uložení přichází v úvahu za spáchané trestné činy na druhém místě, a to hned za trestem odnětí svobody. Dále je to fakt, že bylo původně koncipováno jako tzv. trest odnětí svobody s náhradou, a také je to jeho nemožnost uložení domácího vězení vedle trestu odnětí svobody (srov. § 53 odst. 1 trestního zákoníku). Mírnější alternativy jako jsou například obecně prospěšné práce, jsou poté využívány v případech, kde ještě není potřeba tak intenzivní zásahu do osobní svobody.

De lege lata lze trest domácího vězení uložit pouze za přečin, což odpovídá podstatě alternativních trestů, jimiž je reagováno na typově méně závažnou kategorii trestných činů.³⁸ Možnost ponechat odsouzeného ve vhodných případech za zákonem stanovených podmínek v domácím prostředí lze zpravidla považovat za lepší řešení nejen pro něj samotného a jeho nejbližší sociální okolí, ale i pro poškozeného, který tak má větší šanci obdržet plnou a včasnou kompenzaci utrpěné újmy.

Vlastní podstata trestu domácího vězení je upravena v § 60 odst. 3 trestního zákoníku. Spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění. V takovém případě je zdravotnické zařízení povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení

³⁸ Kalvodová, V. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str. 50.

mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.³⁹

Žádný zákonný rozsah trestu domácího vězení není v trestním zákoníku obsažen. Podle důvodové zprávy, se specifikace času ukázala v praxi jako příliš návodná pro soudní rozhodování, a to i přes to, že o podle stávající právní úpravy soud mohl rozhodnout v rozsudku jinak a vymezit dobu odlišně. Navrhované znění již zcela jistě ponechává na rozhodnutí soudu, aby podle konkrétních podmínek u každého jednotlivce odsouzeného vymezil dobu výkonu trestu s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám.

Trest domácího vězení je vhodné uplatnit zejména u pachatelů, u nichž s ohledem na povahu a závažnost spáchané trestné činnosti a možnost jejich resocializace nepostačuje uložení jiného alternativního trestu, ale zároveň není zapotřebí pachatele izolovat od společnosti ve vězeňském zařízení. Jeho využití je vhodné u pachatelů, kteří mají odpovídající zázemí a vzhledem k jejich vlastnostem a rodinným poměrům postačí mírnější zásah do jejich osobní svobody. Předností tohoto trestu je nejen úspora nákladů na výkon trestu odnětí svobody, ale také jeho pozitivní resocializační vliv. Pachatel neztrácí své dosavadní sociálně užitečné kontakty a zároveň lze jeho chování v průběhu výkonu trestu efektivně ovlivňovat.

Při uložení trestu domácího vězení může být pachatel i nadále ekonomicky aktivní, zabezpečovat tak sebe, svou rodinu, získávat finance na uhrazení způsobené škody, podílet se na financování svého trestu, a zároveň také určitým způsobem přispívat do státního rozpočtu. Nezanedbatelná je tak částka, kterou stát ušetří oproti klasické formě trestu v podobě trestu odnětí svobody, a to i při zohlednění nákladů na zavedení domácího vězení a obstarání potřebného technického vybavení ke kontrole výkonu tohoto trestu.

Důvodová zpráva počítá s ukládáním tohoto trestu osobám, které je třeba s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu, osobě pachatele i k jeho možnostem

³⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012.

resocializace sice bezprostředně postihnout omezením svobody, nestačí pouze podmíněné odsouzení, ale postačuje podstatně menší intenzita zásahu vůči nim.

2.5. Podmínky pro uložení trestu domácího vězení

S uložení trestu domácího vězení se pojí mnoho podmínek, které omezují ukládání tohoto alternativního trestu. Jsou vyjádřeny v § 60 odst.1 trestního zákoníku a jejich splnění je předpokladem, aby soud mohl pachateli uložit tuto sankci. Zároveň se zde stanoví nejlepší přípustná doba trvání trestu domácího vězení, kterou nelze překročit, a to v délce dvou let. Trest domácího vězení může být uložen jako samostatný trest jen v případech, že vzhledem k povaze a závažnosti činu a osobě a poměrům pachatele není uložení jiného trestu třeba⁴⁰. Kumulace trestu domácího vězení je možná s ostatními druhy trestů, avšak s omezením vyplývajícím z ustanovení § 53 odst. 1 trestního zákoníku, který uvádí, že trest domácího vězení nelze uložit vedle trestu odnětí svobody, a to ani vedle trestu odnětí svobody podmíněně odloženého, a vedle trestu obecně prospěšných prací. Všechny tyto podmínky musí být splněny kumulativně.⁴¹

Primární podmínkou pro uložení trestu domácího vězení je okolnost, že pachatel je odsouzen za přečin. Tedy za jakýkoliv nedbalostní trestný čin, nebo za úmyslný trestní čin, u něhož horní hranice sazby trestu odnětí svobody nepřevyšuje pět let⁴². Zákonné vymezení není zcela vhodné, jelikož slovní spojení trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby „do pěti let“ běžně trestní zákoník ani trestní řád neuvádí a mohlo by se vyložit jako méně než pět let. Pro trestní sazbu 0 až 5 let, tj. včetně pěti let, se obvykle užívá slovní spojení nepřevyšující pět let. Umožnění aplikace trestu domácího vězení u poměrně široké kategorie trestných činů má z hlediska systému alternativních opatření své opodstatnění, neboť jako nejpřísnější alternativní trest by měl přicházet v úvahu nejen při postihu té nejméně závažné kriminality. Na druhou stranu, podobně jako u ostatních zmíněných alternativních opatření i u domácího vězení lze důvodně pochybovat o tom, že je účelné umožňovat jeho prostřednictvím postih těch nejzávažnějších nedbalostních

⁴⁰ Ustanovení § 60 odst. 2 trestního zákoníku.

⁴¹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 334.

⁴² Ustanovení § 14 odst. 2 trestního zákoníku.

deliktů, které také spadají do kategorie přečinů, ale svou typovou závažností vyjádřenou horní hranicí trestní sazby odpovídající dokonce zvláště závažným trestným činům.

Další podmínkou pro uložení trestu domácího vězení je závěr soudu o tom, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to i popřípadě vedle uložení jiného trestu.⁴³ Tato formulace zejména pak výraz „postačí“ a část „popřípadě vedle uložení jiného trestu“ v podstatě znamená, že tato podmínka vymezuje trest domácího vězení vůči trestu odnětí svobody. Trest domácího vězení totiž představuje, jak již bylo uvedeno, nejpřísnější alternativu k trestu odnětí svobody neboli druhý nejpřísnější druh trestu. Podmínka pro uložení trestu domácího vězení uvedená v § 60 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku je v podstatě určitou protiváhou ustanovení § 55 odst. 2 trestního zákoníku, které omezuje možnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody u těch trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta, jen na případy, kdy by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zřejmě nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.

Vedle osoby pachatele, zejména pak ve věci možností jeho nápravy, soud při posuzování dostatečnosti trestu domácího vězení hodnotí i povahu a závažnost činu a poměry pachatele. Povaha činu může vylučovat uložení domácího vězení typicky například u deliktu spáchaného přímo z domova. Závažnost činu může být důvodem pro odmítnutí trestu domácího vězení v případech, kdy by se na základě konkrétní okolnosti přečinu jevil tento trest jako jednoznačně neadekvátní. Poměry pachatele mohou znemožňovat aplikaci trestu domácího vězení typicky tehdy, jestliže pachatel nemá zajištěno žádné stále bydliště, má bydliště v obydlí, kde žijí další osoby, které by na odsouzeného mohly mít negativní vliv apod. Povaha a závažnost činu jakož i osoba

⁴³ Boledovičová, L.: Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. *Trestněprávní revue* [online]. 2013, str. 63. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7gnpxgxzwgm&groupIndex=0&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

a poměry pachatele dále hrají roli při posuzování otázky, zda trest domácího vězení může být uložen jako trest samostatný § 60 odst. 2 trestního zákoníku.

Významnou podmínkou uložení trestu domácího vězení je zákonný požadavek, aby pachatel dal písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.⁴⁴ Bez dobrovolného poskytnutí tohoto slibu soud v žádném případě nemůže trest domácího vězení uložit, což znamená, že jeho aplikace je podmíněna souhlasem pachatele. Domácí vězení je tak v platném českém právu jediný druh trestu, který není možné uložit pachateli proti jeho vůli. Vyžadování tohoto souhlasu má dva základní účely. Prvním z nich je posílení resocializačního účinku trestu domácího vězení, neboť podobně jako u trestu obecně prospěšných prací i u trestu domácího vězení lze konstatovat, že jeho výkon má větší naději na dosažení svého účelu tehdy, pokud jej pachatel dobrovolně akceptuje a dá souhlas k jeho uložení. Druhým důvodem je zajištění bezproblémového výkonu trestu domácího vězení, resp. provádění kontroly tohoto trestu.⁴⁵

⁴⁴ srov. Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář. 2. Vydání. C. H. Beck, Praha 2012, str. 822.

⁴⁵ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 334.

3. Výkon trestu domácího vězení

3.1. Nařízení výkonu trestu domácího vězení

Zákonné požadavky kladené na nařízení výkonu trestu domácího vězení nalezneme v trestním zákoníku v části třetí, kdy je v hlavě dvacáté první za oddíl druhý vložen oddíl třetí s názvem „Výkon trestu domácího vězení“, kde jsou v paragrafu 334a upraveny předpoklady tohoto nařízení. V rámci nařízení trestu domácího vězení je v trestním zákoníku upraven detailně nejen obsah daného nařízení, ale i postup předsedy senátu. Dle trestního zákoníku zašle příslušný soud, který trest uložil, nařízení k výkonu trestu, jak odsouzenému, tak i středisku Probační a mediační služby.

V nařízení soud určí počátek trestu a místo, kde bude odsouzený trest vykonávat. Příslušný soud stanoví počátek výkonu trestu tak, aby si stihl odsouzený obstarat veškeré záležitosti. Soud také může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti, směřující k tomu, aby vedl řádný život. Zpravidla mu též uloží, aby dle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.⁴⁶ Jako místo, kde bude odsouzený trest domácího vězení vykonávat, se určí buď místo jeho obydli, místo trvalého pobytu nebo místo, kde se odsouzený zdržuje, s přihlédnutím k jeho osobním a rodinným poměrům. Místo výkonu se stanoví také s ohledem na zaměstnání odsouzeného a jeho dopravě do práce.

3.2. Výkon trestu domácího vězení

Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje dle § 334b odst. 1 trestního zákoníku Ministerstvo spravedlnosti nebo jím k výkonu elektronické kontroly zřízená organizační složka státu ve spolupráci s Probační a mediační službou prostřednictvím elektronického kontrolního systému umožňujícího detekci pohybu odsouzeného nebo Probační a mediační služba namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem. Důsledky nedodržování podmínek výkonu trestu domácího vězení včetně nedodržování

⁴⁶ Navrátilová, J.: Trest domácího vězení. Bulletin advokacie [online]. 2009, (10), str. 94. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqhfwpweyk7geyf6427he2a&groupIndex=2&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

uložených přiměřených omezení a povinností obsahuje § 334c. Zjistí-li provozovatel elektronického kontrolního systému nebo probační úředník vykonávající kontrolu takového nedodržení, sdělí tuto skutečnost bezodkladně soudu, který výkon trestu nařídil. Dále je pak podrobně upraven odklad a přerušování výkonu trestu domácího vězení, změna podmínek výkonu tohoto trestu, v rámci nichž lze změnit nejen stanovené hodiny, kdy se musí odsouzený zdržovat v obydlí, ale i místo výkonu tohoto trestu nebo způsob jeho kontroly, jakož i upuštění od výkonu trestu domácího vězení a nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody, včetně opravného prostředku (stížnosti) proti těmto usnesením.⁴⁷

3.3. Kontrolní systém

3.3.1. Elektronický kontrolní systém obecně

Obsah tohoto pojmu se vyvíjel na základě toho, jaké možnosti nabízely technologie v průběhu vývoje naší společnosti. Elektronické sledování započalo v USA na počátku 80. let minulého století a v současné době se vykonává ve dvanácti evropských státech (pravděpodobně nejrozšířenější je v Anglii a ve Walesu). Samotnému elektronickému sledování předcházela obyčejná hlasová kontrola odsouzeného prostřednictvím jeho pevné telefonní linky. Tento způsob samozřejmě u kontrolujícího předpokládal poměrně dobrou znalost svých klientů, včetně jejich hlasového projevu. To je jedním z důvodů, pro který se využívání telefonického kontaktu prakticky opustilo.⁴⁸

Aktuálně se rozlišují dvě základní formy sledování, z nichž jednou je forma kontroly radiofrekvenčním monitoringem, která slouží pouze k monitorování přítomnosti či nepřítomnosti odsouzeného v určitém obydlí. Technické zařízení umístěné na těle odsouzeného vysílá signál, k jehož zachycení slouží přijímač, který je umístěn v jeho obydlí. Jakmile odsouzený s náramkem zmizí z dosahu přijímače v době, kdy je povinen

⁴⁷ Navrátilová, J.: Trest domácího vězení. Bulletin advokacie [online]. 2009, (10), str. 94. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqhfwpweyk7geyf6427he2a&groupIndex=2&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

⁴⁸ Král, V.: Domácí vězení – další alternativní trest? Trestněprávní revue, 2007, č.8, str. 235.

se v jeho dosahu nacházet, vysílač předá skrze telefonní linku centrálnímu počítači v monitorujícím centru informace o ztrátě signálu. Jedná se o aktivní radiofrekvenční monitoring. Existuje ovšem i varianta pasivního radiofrekvenčního monitoringu, která zahrnuje náhodné telefonáty odsouzenému, naplánované počítačovým programem. Jejich cílem je ověření přítomnosti odsouzeného v obydlí v době, kdy by se v něm měl nacházet. Odsouzený je povinen hovor přijmout.⁴⁹

Druhá forma využívá moderní technologii GPS (Global Positioning System, tedy globální družicový polohovací systém) a umožňuje odsouzeného celkem přesně lokalizovat. Tato technologie je mnohem modernější než radiová frekvence, ovšem je také finančně náročnější. Odsouzený má na svém těle umístěný náramek, který komunikuje se sledovacím zařízením, jež musí odsouzený rovněž neustále nosit při sobě. Ve sledovacím zařízení je přitom zabudovaný mobilní telefon, prostřednictvím něhož toto zařízení komunikuje se satelitem, který vypočítá pozici odsouzeného, a vysílá signál monitorujícímu centru. Za pomoci počítačového softwaru lze nastavit oblasti, do kterých má odsouzený zakázán vstup nebo ve kterých se naopak musí zdržovat. GPS monitoring je také možné dále dělit na aktivní a pasivní. V případě aktivního GPS sledování jsou sledovacím zařízením vysílány informace o místě pobytu odsouzeného v reálném čase. Monitorující centrum tak obdrží upozornění o porušení podmínek výkonu trestu okamžitě. Zatímco v případě pasivního GPS sledování je pohyb odsouzeného během dne sice monitorován, data jsou však ukládána a posílána monitorujícímu centru až následujícího dne. Monitorující centrum dostane k dispozici informace o místech pobytu odsouzeného za posledních čtyřiašedesát hodin, tedy i o případném porušení podmínek výkonu trestu, až zpětně.

Názory na efektivitu obou těchto sledovacích systémů se různí. Zatímco někteří autoři upřednostňují první popsanou formu elektronického sledování, tedy radiofrekvenční monitoring, neboť umožňuje, aby několik stovek zaměstnanců kontrolního střediska souběžně sledovalo chování tisíců odsouzených, tak jiní autoři preferují modernější a přesnější metodu GPS monitoringu, i přes finanční nákladnost.

⁴⁹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 327.

Osobně bych také upřednostnila modernější technologii, která dokáže s přesnými daty lokalizovat aktuální polohu odsouzeného.

3.3.2. Elektronický kontrolní systém v České republice

Ustanovení § 334b trestního řádu⁵⁰ upravuje kontrolu výkonu trestu domácího vězení, a právě podle tohoto ustanovení zajišťuje kontrolu Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolu prováděnou probačním úředníkem. Podrobnosti kontroly jsou stanoveny vyhláškou č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, jež byla stanovena ministerstvem spravedlnosti na základě ustanovení § 334h trestního řádu.

Kontrola výkonu trestu domácího vězení byla od zavedení trestu domácího vězení asi nejkontroverznějším tématem, jelikož podle kritiků byl jinak vhodný alternativní trest zaveden do trestního zákoníku, aniž by byly vytvořeny reálné podmínky pro zajištění jeho výkonu tak, aby tento trest plnil svůj účel. Před kompletním zprovozněním elektronického monitorovacího systému spočívala kontrola výkonu trestu domácího vězení především v provádění namátkových kontrol úředníkem Probační a mediační služby v místě výkonu trestu. Přípravy na zavedení elektronického monitorovacího systému probíhaly od roku 2010, kdy byla vypsána veřejná zakázka pro systém na dobu deseti let za dvě miliardy korun. Výběrové řízení bylo ovšem zrušeno a začalo se pracovat na dalších zadáních, ale bezúspěšně. V roce 2015 byla vypsána další veřejná zakázka a v lednu 2017 byla vybrána izraelská společnost SuperCom, se kterou byla uzavřena smlouva za téměř šestnáct milionů korun. V první fázi projektu získalo ministerstvo od SuperComu 280 náramků, provoz monitorovacího centra a školení zaměstnanců. V dalších šesti letech bude moci využívat až dva tisíce zařízení podle aktuální potřeby. Náklady na jednoho odsouzeného za jeden den domácího vězení byly vyčísleny na 130,- Kč. Náramky byly testovány na zaměstnancích Probační a mediační služby, kdy bylo

⁵⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

nutné „vyladit“ systém. Ostrý start systému byl spuštěn v polovině měsíce září roku 2018.⁵¹

Užívání elektronického kontrolního systému ovšem nezabraňuje současné aktivitě probačních úředníků. Právě věta trestního zákoníku, že kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje „*Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému*“⁵² objasňuje, že toto zákonné ustanovení vychází z toho, že kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje vždy Probační a mediační služba, a to buď ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu, anebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem.

Odpůrci elektronicky hlídaného domácího vězení kritizují zásah do práv a svobod, jakož i zásah do intimní sféry odsouzených a jejich blízkých, přičemž vychází hlavně z etického hlediska. Tento trest dle jejich názoru představuje ještě citelnější zesílení psychologického nátlaku na odsouzeného oproti tradičnímu způsobu výkonu trestu odnětí svobody.⁵³ Uzavřené dveře obydlí totiž představují pro odsouzeného neustálé pokušení trest porušit. Navíc z právního hlediska je třeba zohlednit i osobní práva spolubydlících potrestaného. Další argument proti tomuto trestu se uvádí, jak jsem již v této práci zmínila, že se jedná o porušování principu rovnosti, protože v úvahu tento trest přichází pouze u pachatelů, které je možné považovat jako sociálně integrované, poněvadž obydlí je obligatorní podmínkou pro uložení tohoto trestu. Tudíž například u bezdomovců je tento trest nepraktikovatelný.⁵⁴

⁵¹ Vicherek, R.: Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č.1, str. 29.

⁵² Ustanovení § 334b zákona č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

⁵³ Navrátilová, J.: Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie* [online]. 2009, (10), str. 94. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqhfwpweyk7geyf6427he2a&groupIndex=2&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

⁵⁴ Krahl, M.: Elektronicky hlídané domácí vězení. *Právní rozhledy* č.5/1998, str. 229-233.

3.4. Probační a mediační služba

Probační služba byla zřízena dne 1.1. 1996 na základě usnesení vlády č. 341/1994 v rámci rezortu Ministerstva spravedlnosti. Ovšem současná Probační a mediační ČR byla zřízena až zákonem o probační a mediační službě⁵⁵, a to především zásluhou tehdejšího ministra spravedlnosti Otakara Motejla.⁵⁶ Rozsah její činnosti je vymezen v § 4 tohoto zákona, kde je stanoveno, že Probační a mediační služba vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, aby mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, aby výkon trestu odnětí svobody uloženého za zvlášť závažný zločin mohl být těhotné ženě nebo matce pečující o dítě do jednoho roku věku odložen nebo přerušen anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.⁵⁷ Další náplní činnosti probační a mediační služby je např. obstarávání nezbytných podkladů o pachateli, vykonáváním dohledu nad ním, jeho kontrola atd. Tuto činnost nazýváme *probační služba*.

Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, stanoví, že Probační a mediační služba je organizační složkou státu, a zároveň také jeho účetní jednotkou. V čele Probační a mediační služby je ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ředitel Probační a mediační služby zajišťuje její chod po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční. Probační a mediační služba má po celé republice cca čtyřiasedmdesát středisek při sídlech okresních soudů, která spadají pod jeden z osmi soudních krajů. Na okresní pobočku připadá čtyři až šest zaměstnanců.

⁵⁵ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁵⁶ Štefanová, A.: Domácí vězení funguje i bez náramku, 2011.

⁵⁷ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Probační a mediační služba má klíčovou roli, co se týče zajištění výkonu trestu domácího vězení. Po pravomocném uložení trestu, ale předtím, než je nařízen jeho výkon, probační úředník kontaktuje odsouzeného a projedná s ním podmínky týkající se výkonu domácího vězení. Cílem této činnosti je poskytnutí informací odsouzenému i osobám, které s ním žijí ve společném obydlí, ohledně budoucích povinností a omezení, jež jsou propojena s kontrolou výkonu trestu domácího vězení. Následně zjistí, zda existují nějaké záležitosti, který si musí odsouzený obstarat před nařízením výkonu trestu a hledá společně s odsouzeným řešení, jak tyto otázky vyřešit. První schůzka probačního úředníka s odsouzeným k trestu domácího vězení se odehrává na příslušném středisku Probační a mediační služby, a poté navštíví probační úředník obydlí odsouzeného, kde je určeno že bude odsouzený vykonávat trest.⁵⁸

Zapojení Probační a mediační služby do případu probíhá v několika stádiích. Jako první stádium můžeme chápat předběžné šetření, kdy se zaměstnanec Probační a mediační služby, ještě před vynesemím rozsudku, podílí na volbě a posuzování pachatelů vhodných pro uložení trestu domácího vězení. Určuje se jejich pozice při trestné činnosti, zda mají zájem o odčinění vzniklých následků a zda jsou ochotní k náhradě škody, kterou způsobili. Pracovník Probační a mediační služby poskytuje důležité informace obviněnému, obstarává a zajišťuje písemný slib, který je nezbytnou podmínkou pro rozhodnutí soudu ze zákona. Dalším nezbytným krokem je prověřit skutečnosti ze života obviněného, tedy jeho obydlí, zaměstnání a celkově jeho styl života. Dále se pracovník Probační a mediační služby zaměřuje také na rodinné vztahy a sociální zázemí, aby při uložení trestu domácího vězení nevznikly neadekvátní náklady rodinným příslušníkům.

Po vynesemím pravomocného rozhodnutí soudem je úkolem zaměstnance Probační a mediační služby pomoci odsouzenému s vyřízením osobních a rodinných záležitostí, které musí být před zahájením výkonu trestu zajištěné, aby mu nemusel být trest odkládán, přerušován nebo měněn. Hlavní cílem je to, aby byl trest domácího vězení zahájen co nejdříve bez pozdějších potíží. Zároveň provede vyhodnocení obydlí klienta tak, aby mohly být prováděny bezproblémově kontroly, a zajistí bezpečnost pracovníků,

⁵⁸ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, str. 365.

kteří budou provádět namátkovou kontrolu. Soud dostane informaci, která je důležitá pro stanovení počátku a místa výkonu trestu domácího vězení.⁵⁹ Co se týče úlohy Probační a mediační služby při kontrole výkonu trestu domácího vězení, tak této problematice jsem se podrobněji věnovala v předchozí kapitole, ve které jsem se soustředila na kontrolu výkonu trestu domácího vězení obecně.

Nedílná součást práce probačního úředníka je navazování kontaktu a zahájení spolupráce s oběťmi trestného činu. Již od prvotního kontaktu s pachatelem rozpoznává probační úředník, jaký přístup má pachatel k oběti nebo k poškozené organizaci, jaké stanovisko zaujímá k náhradě škody a o aktuální možnost vzniklou škodu uhradit. Spolupráce s obětí i pachatelem je zaměřena k nápravě vztahů, jež byly narušeny trestným činem, včetně náhrady škody.

⁵⁹ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D. a kol.: Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010, str. 156-158.

4. Přeměny související s trestem domácího vězení

Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení byla do trestního zákoníku vložena novelou provedenou zákonem č. 390/2012 Sb. Přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení je přípustná pouze při výkonu poloviny uloženého trestu nebo rozhodnutím prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody přeměnit odsouzenému za přečin zbytek trestu v trest domácího vězení, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení, které odsouzený prokázal zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním povinností a prognóza vedení řádného života v budoucnu.⁶⁰ Při přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení se každý den nevykonaného zbytku trestu odnětí svobody počítá za jeden den trestu domácího vězení, přičemž soud není vázán nejvyšší výměrou trestu domácího vězení stanovenou v § 60 odst.1 trestního zákoníku, která činí dva roky. Přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení můžeme obecně chápat jako určitý vhodný mezičlánek mezi výkonem trestu odnětí svobody a propuštěním odsouzeného na svobodu.

Možná je i přeměna trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, pokud odsouzený maří výkon alternativního trestu. Tuto situaci upravuje ustanovení § 61 trestního zákoníku, kde se řeší otázka sekundárního sankcionování pachatele odsouzeného k trestu domácího vězení, tedy postih odsouzeného za nedodržení podmínek trestu domácího vězení. Soud může přeměnit trest domácího vězení, i během jeho výkonu, na trest odnětí svobody, jestliže pachatel výkon tohoto trestu maří některým z taxativně uvedených způsobů. Jedná se například o vyhýbání se nástupu výkonu trestu, porušení sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení bez závažného důvodu nebo jiné maření výkonu uloženého trestu.⁶¹ Při rozhodování o změně je přitom soud vázán přepočítací formulí, podle které každý i jen započatý den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá jako jeden den trestu.⁶²

⁶⁰ Trest domácího vězení. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>. Datum citace: 4.11.2020.

⁶¹ Ustanovení § 60 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁶² Ščerba, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, str. 347.

Další možnost přeměny vztahující se k trestu domácího vězení je přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení. Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, může mu soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek za podmínek § 60 odst. 1 na trest domácího vězení. Každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den domácího vězení, maximálně na dvě léta.

Poslední možnou přeměnou je přeměna peněžitého trestu na trest domácího vězení. Ukládá-li soud peněžitý trest, stanoví pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl vykonán, náhradní trest až na čtyři léta. Jestliže pachatel ve stanovené lhůtě nevykoná peněžitý trest, může jej soud přeměnit za podmínek § 60 odst. 1 na trest domácího vězení. Náhradní trest domácího vězení může být uložen až na dvě léta.⁶³

4.1. Povahy jednotlivých přeměn

Institut trestu domácího vězení je svým účelem i způsobem použití je blízký podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Zákonodárce však nijak nevymezil vzájemný vztah těchto dvou institutů, a to i přesto, že vodítka pro určení tohoto vztahu, ať už obsažená v trestním zákoníku, nebo v teorii trestního práva, jsou částečně protichůdná, a výslovné vymezení jejich vzájemného vztahu by tedy bylo namístě.⁶⁴

Jako první bych se chtěla věnovat vztahu mezi přeměnou trestu odnětí svobody v trest domácího vězení a podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je, jak jsem již zmiňovala

⁶³ Trest domácího vězení. *Probační a mediální služba České republiky* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>. Datum citace: 4.11.2020.

⁶⁴ Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. *Trestněprávní revue* [online]. 2016, (6), str. 144 Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgzpxi4s7gzpxgxzrgq2a&groupIndex=12&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

v předchozích kapitolách, upraven v § 57a trestního zákoníku v oddíle nazvaném „Ukládání a výkon jednotlivých trestů“. Souhlasím s názorem Mgr. Morkovice v jeho článku týkajícího se přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení⁶⁵, že toto uspořádání je nesystematické a zmatečné. Sama jsem měla problémy při zpracovávání tohoto tématu se v této systematicce zorientovat. Ztotožňuji se s názorem, že zařazení v tomto oddíle je nevhodné, jelikož institut přeměny trestu odnětí svobody na trest domácího vězení nijak nesouvisí se způsobem výkonu konkrétního trestu a neupravuje způsob, kterým se trest vykonává, protože se jím druh trestu mění. Dále má pak tato úprava evidentně blíže k institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, a měla by tak být zařazena do stejného oddílu. U institutu přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení stejně jako u podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody trestní zákoník uvádí, že tyto instituty lze aplikovat „*jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život*“⁶⁶ Pro odsouzeného bude pravděpodobně výhodnější propuštění na svobodu (i když pouze podmíněné), než uložení trestu domácího vězení, který je považovaný za druhý nejprísnejší trest v českém systému trestněprávních sankcí. Základní podmínky jsou u obou těchto institutů stejné, tedy odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Právě tyto podmínky soud ve veřejném zasedání přezkoumává a zvažuje, zda bude odsouzenému vyhověno. Splnění podmínek jako uplynutí stanovené části trestu a zda byl trest uložen za přečin, zločin, či zvláště závažný zločin, lze označit za podmínky formální, jelikož jejich splnění soud ve většině případů nehodnotí, ale pouze ověřuje a nemá zde žádný prostor pro vlastní uvážení. Trest domácího vězení má především resocializační význam v případě, pokud máme odsouzeného, pro kterého je typické páčání trestné činnosti například v pozdních večerních hodinách na nočních zábavných akcích pod vlivem alkoholu. V takovém případě může právě trest domácího vězení být pro odsouzeného prospěšnější než pouhé

⁶⁵ Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. *Trestněprávní revue* [online]. 2016, (6), str. 144 Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgpxi4s7gzpxgxzrgq2a&groupIndex=12&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

⁶⁶ Ustanovení § 57a a § 88 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

podmínečné propuštění, jelikož při trestu domácího vězení mu bude uložen zákaz navštěvovat tato místa, a zároveň bude moci v prostředí svého domova posilovat své sociální vztahy a je lépe připraven na konec trestu. Kdežto při podmíněném propuštění je pro odsouzeného výstup z věznice do společnosti náročnější a může zde být větší pravděpodobnost recidivy.

Podmínky stanovené pro přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení jsou ovšem přísnější než podmínky vyžadované pro uložení podmíněného propuštění konkrétně v tom, že trest odnětí svobody lze přeměnit na trest domácího vězení až po polovině jeho výkonu, zatímco podmíněně propustit odsouzeného lze v některých případech i dříve, a také to, že přeměna na domácí vězení je možná jen u přečinů, zatímco podmíněné propuštění je možné u všech trestných činů. Proto nemůžeme chápat přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení jako jakousi mírnější alternativu podmíněného propuštění.⁶⁷

Ustanovení o přeměně trestu odnětí svobody na trest domácí vězení bylo do zákona zařazeno novelou, která byla provedena zákonem č. 390/2012 Sb. Ovšem této novele nepředcházela dostatečná odborná diskuse o jeho potřebě, významu a vztahu k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V důvodové zprávě k zákonu č. 390/2012 Sb. nalezneme vysvětlení, proč byla tato úprava tak urychleně přijata. Zákon č. 390/2012 byl původně navržen a řádně odůvodněn skupinou poslanců pouze s úmyslem upravit některá ustanovení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Ovšem během legislativního procesu v něm byla pozměňovacím návrhem ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny učiněna řada změn i vložena zcela nová ustanovení, a to včetně § 57a, obsahující institut přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. Pozměňovací návrh však již odůvodnění neobsahoval a návrh zákona byl předložen poslancům, kteří jej opakovaně, i přes nesouhlas senátu a veto prezidenta republiky, schválili.

⁶⁷ Morkovin, O.: Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. *Trestněprávní revue* [online]. 2016, (6), str. 144 Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgpxi4s7gzpxgxzrgq2a&groupIndex=12&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

Další problematika, která není zákonodárcem řešena je vztah mezi přeměnou trestu odnětí svobody v trest domácího vězení a podmíněným propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody se současným uložením odsouzenému, aby se ve stanovené části zkušební doby, navazující na počátek zkušební doby, zdržoval v určené době ve svém obydlí nebo jeho části.⁶⁸ Pravděpodobně se jedná o nepromyšlené zdvojení, když i František Púry v komentáři k trestnímu zákoníku uvádí, že „(p)ovinnost zavazující odsouzeného, aby se ve zkušební době zdržoval ve stanoveném časovém období ve svém obydlí nebo jeho části, v podstatě odpovídá tomu, v čem spočívá podstata trestu domácího vězení podle § 60 odst. 3, kterou soud obdobně konkretizuje podle § 60 odst. 4, proto lze v podrobnostech odkázat na komentář k citovaným ustanovením.“⁶⁹

⁶⁸ Ustanovení § 89 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁶⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář. 2. Vydání. C. H. Beck, Praha 2012, str. 445.

5. Domácí vězení a mladiství

Základním právním předpisem trestního práva mládeže je v České republice Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Do konce roku 2003 bylo trestání mladistvých součástí trestního zákona, přičemž v něm bylo pojmáno jako výjimka z úpravy obecné se vztahující na dospělé pachatele. Takové pojetí vztahu trestání mladistvých a dospělých zcela nevyhovovalo, neboť neumožňovalo dostatečnou diferenciaci trestního postihu mladistvých a dospělých pachatelů. Proto dne 1. 1. 2004 nabyl účinnosti výše uvedený zákon o soudnictví ve věcech mládeže.⁷⁰

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vychází z řady obecných principů zakotvených v trestněprávních normách jako například zásada zákonnosti, zásada odpovědnosti za zaviněné jednání pachatele, zásada rychlosti trestního řízení. Ve vztahu k obecnému trestnímu právu je však normou speciální spolu se zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Upravuje odchylně nejen základy trestní odpovědnosti mladistvých, systém opatření jako právních následků jejich trestného jednání, ale též výkon soudnictví nad mladistvými v trestních věcech a některé zásadní odchylky řízení ve věcech mladistvých.

Úroveň rozumové a mravní vyspělosti má dvě složky, jež se vzájemně ovlivňují, a tvoří u mladistvých nedílný celek. Rozumovou a mravní vyspělost je třeba posuzovat ve vzájemných souvislostech a ve vztahu k obvyklému vývoji mladistvých. Platí, že pouze v odůvodněných pochybnostech, jež musí být podloženy konkrétními zjištěními, může být tato otázka řešena na podkladě posudku znalců z oblasti zdravotnictví, odvětví psychiatrie nebo psychologie.⁷¹

V ustanovení § 10 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je stanoveno, že mladistvým lze uložit celkem tři druhy opatření, a to výchovná opatření, ochranná

⁷⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Leges 2017, str. 485-486.

⁷¹ Gřivna, T.: Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části. Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 177.

opatření anebo trestní opatření. Funguje zde obdobný systém hierarchie, jako u výčtu trestů v trestním zákoníku, kdy stanovené pořadí těchto opatření v zákoně vyjadřuje v podstatě také prioritu při jejich ukládání. Trest domácího vězení lze mladistvému zadat při uložení trestního opatření. Trestní opatření představuje nejpřísnější druh trestněprávních následků *provinění*⁷² a jsou jedním z právních prostředků k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Na rozdíl od ochranných a výchovných opatření jejich uložení v sobě zahrnuje negativní hodnocení spáchaného provinění a osoby mladistvého. Zásada obsažená v ustanovení § 3 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže omezuje použití trestních opatření pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona, přičemž účelem tohoto zákona je dle ustanovení § 1 odst. 1 sledování toho, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem.

Ustanovení § 24 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje taxativní výčet trestních opatření, která lze mladistvému uložit. Můžeme zde vidět rozdíl oproti sankcionování dospělých. Jsou jimi pouze: "

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžité opatření,
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d) propadnutí věci,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) domácí vězení,
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,

⁷² Ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), uvádí, že „(t)restný čin spáchaný mladistvým se nazývá *provinění*“.

- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, a
- k) odnětí svobody nepodmíněné.⁷³

Je zřejmé, že oproti výčtu trestů ukládaných dospělým pachatelům dle § 52 trestního zákoníku je okruh trestních opatření, která lze ukládat mladistvým omezen. Mladistvému například nelze uložit zákaz pobytu. Další omezení plyne ze zvláštních podmínek pro ukládání některých trestních opatření, srov. obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, vyhoštění, peněžité opatření a domácí vězení.⁷⁴

Uložení trestního opatření domácího vězení mladistvému se věnuje § 26 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Domácí vězení lze mladistvému pachateli uložit za stejných podmínek jako pachateli dospělému, tj. za podmínek stanovených v § 60 a § 61 trestního zákoníku. Je ovšem omezena výměra tohoto trestního opatření, jelikož podle § 26 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže horní hranice sazby domácího vězení u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoníku. Znamená to tedy, že mladistvému lze uložit trestní opatření domácího vězení maximálně na jeden rok. Vedle trestního opatření domácího vězení mohou být mladistvému uložena i vhodná výchovná opatření.

⁷³ Ustanovení § 24 zákona č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

⁷⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Leges 2017, str. 501-502.

6. Zahraňní úpravy trestu domáčího vězení

Srovnání trestního práva a trestní politiky jednotlivých evropských zemí není jednoduché, ba je téměř nemožné. Každá země má svůj vlastní trestněprávní kontext, který souvisí se sociálně-ekonomickou a politickou situací, a zároveň historií dané země. V této souvislosti je důležité mít na paměti, že některá řešení a přístupy, které jsou úspěšně přijímány v jedné zemi, mohou být v jiné zemi s odlišnou sociálně-politickou a ekonomickou strukturou naprosto nepřijatelné a nepoužitelné. Poněkud odlišná je situace v oblasti zahraňních systémů trestních sankcí. Na rozdíl od ostatních oblastí trestního práva a trestního procesu zde shledáváme jejich menší odlišnost a můžeme také nalézt mnoho podobných znaků.⁷⁵

6.1. USA

Jak jsem již zmínila v kapitole o historii trestu domáčího vězení obecně, Spojené státy americké můžeme chápat jako průkopníka trestu domáčího vězení ve svém právním systému. Můžeme tak odvodit už nejenom z historie trestu domáčího vězení obecně, kdy kořeny tohoto alternativního trestu nalezneme právě ve Spojených státech amerických, ale také ve vytvoření elektronického monitorovacího systému odsouzených. Trest domáčího vězení byl využíván ve Spojených státech amerických již během osmdesátých let minulého století. Ovšem měl významnou trestající povahu a primární roli hrály ekonomické důvody, jelikož problém, který trápil Spojené státy americké stejně jako dnes, byly přeplněné věznice a jejich vysoká finanční náročnost a trest domáčího vězení přinášel nižší náklady na izolaci odsouzeného od zbytku společnosti. Vidíme tedy, že tehdejší charakter trestu domáčího vězení je v protikladu se současným pojetím trestu domáčího vězení, kdy tehdy nebyla hlavním cílem resocializace a náprava pachatele, ale největší důraz se kladl na omezení pachatele v jeho životě a na jeho potrestání. Již v druhé polovině osmdesátých let minulého století se ve Spojených státech amerických začal využívat elektronický monitorovací systém. Počet monitorovaných odsouzených vzrostl o několik tisíc a elektronicky monitorovaný trest domáčího vězení je od té doby ve Spojených státech amerických hojně využíván.

⁷⁵ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: Leges, 2011, str. 332.

Ve Spojených státech amerických je značně využíván tzv. back-end (back door) systém domácího vězení, kdy odsouzený nastoupí k výkonu trestu domácího vězení po odbytí trestu odnětí svobody. Cílem tohoto systému je snížení možné recidivy pachatelů, případně co největší oddálení opětovného páchání trestné činnosti po propuštění z věznice. Předpokládá se, že doba strávená v prostředí domova umožní odsouzenému obnovit sociální vztahy a vyhnout se negativním jevům na jeho osobnost v nejzranitelnějším období, tedy ihned po propuštění. Jestliže účastníci programu domácího vězení dodržují daný režim, mohou dostat volno, které mohou využít k rekreaci mimo domov. Pokud naopak poruší povinnosti programu, je jim udělena výstraha, nedostanou volno nebo je jim uložen trest odnětí svobody.⁷⁶

6.2. Velká Británie

Evropské země začaly využívat trest domácího vězení až o desetiletí později. Právě Velká Británie byla první zemí v Evropě, která zakotvila ve svém právním systému trest domácího vězení, a zároveň také elektronický monitoring. Trest domácího vězení byl vpraven do právního řádu Velké Británie roku 1991, a to předpisem Criminal Justice Act. Jeho ukládání bylo zahájeno v roce 1995. Ve Velké Británii je trest domácího vězení hojně aplikován a využívání tohoto institutu je i nadále na vzestupu.

Trest domácího vězení má v právním systému Velké Británie tři základní podoby. Může být uložen jako samostatný trest v podobě požadavku nevycházení („*curfew requirement*“). Jde o tzv. front-end model. Soud zákazem vycházení ukládá pachateli, aby se v soudem stanovené době zdržoval na určeném místě. Tyto určené doby nemohou být kratší než dvě hodiny a delší než šestnáct hodin za jeden den. Tento zákaz je možné uložit maximálně na dobu dvanácti měsíců.⁷⁷ Požadavek nevycházení může být uložen

⁷⁶ Court and Community [online]. Dostupné z: http://www.kywp.uscourts.gov/court_comm/cchome.pdf. Datum citace: 30.10.2020.

⁷⁷ Boledovičová, L: Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. *Trestněprávní revue* [online]. 2013, str. 63. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7gnpxgxzwgm&groupIndex=0&rowIndex=0>. Datum citace: 4.11.2020.

pouze osobě starší šestnácti let, u které není nutné ji zcela separovat od zbytku společnosti uvězněním. Tento trest může být uložen samostatně nebo vedle jiného trestu. Může však každý den v týdnu stanoven jinak, či některé dny nemusí být zákaz vůbec.

Dalším způsobem je uložení trestu domácího vězení pachateli odsouzenému k trestu odnětí svobody v určité době trvání před jeho podmíněným propuštěním („*home detention curfew*“). Jedná se o tzv. back-end model trestu domácího vězení, který jsem zmiňovala v předchozích kapitolách. Spočívá v tom, že pachatelé trestných činů, kteří jsou odsouzeni k trestu odnětí svobody jsou před ukončením výkonu trestu podmíněně propuštěni do domácího vězení, aby se poté mohli snáze integrovat zpět do společnosti a předcházelo se většímu riziku recidivy. Aby se tento model mohl aplikovat na odsouzeného, musí být starší osmnácti let a nesmí to být pachatel násilného či sexuálního trestného činu. V domácím vězení je pak daná osoba kontrolována pomocí elektronického sledovacího systému. Poslední možností je poté uložení domácího vězení jako náhradu vazby v případech vedeného trestného řízení proti pachateli.

6.3. Švýcarsko

Ve Švýcarsku byl trest domácího vězení nejprve vyzkoušen v rámci několikaletého experimentu, než byl včleněn do právního řádu. Toto testování bylo prováděno v průběhu tří let na vzorku dvou set lidí. Pro jeho řádné provedení byly stanoveny určité podmínky, jejichž splnění bylo nezbytné pro dokončení experimentu. Osoby vybrané k pozorování byly odsouzeny k trestu odnětí svobody v délce trvání maximálně do jednoho roku, a zároveň musely dát k tomuto testování souhlas. Dále musely být v době testování zaměstnány a musely mít také obydlí, ve kterém bylo možné trest domácího vězení vykonat. Součástí trestu bylo také navštěvování resocializačních programů a spolupráce s psychologem či léčba závislosti, která měla spojitost s trestnou činností odsouzeného. Bylo možné vyčlenit určité hodiny, které mohl odsouzený strávit mimo domov, pokud k tomu měl rozumný důvod jako například sport či jiná přínosná aktivita.

Kontrola byla prováděna prostřednictvím elektronického monitoringu, kdy byl vybraným osobám nasazen elektronický náramek, skrze který byla prováděna kontrola. Další kontrola byla prováděna telefonickým hlášením, kdy se odsouzení museli nahlásit sociálním pracovníkům nebo namátkovými kontrolami.

6.4. Německo

Stejně jako ve Švýcarsku byla nejprve efektivita a účinnost trestu domácího vězení v Německu otestována řadou experimentů. Německo započalo testování v roce 2000 a testovaným vzorkem bylo přibližně padesát odsouzených.⁷⁸

Testování trestu domácího vězení již probíhalo s využitím elektronických náramků a uplatňovalo se v případě dohledu nad podmíněně odsouzenými, podmíněně propuštěnými, u ochranného dohledu, nebo při uložení trestu domácího vězení namísto vyšetřovací vazby. Podmínkou umístění do programu byl návrh, který byl podaný soudu společně s obžalobou státního zástupce, a to pouze pokud zpráva od sociálního pracovníka označila osobu za vhodnou. Zajímavostí zde bylo nastavení denního režimu do tří fází. První fází byla doba, kterou byl odsouzený povinen trávit ve svém obydlí. Druhým úsekem byla doba, kdy se naopak ve svém obydlí zdržovat nesměl a měl se nacházet v zaměstnání nebo v určených nápravných programech. A třetí fází byla volná doba, kterou mohl odsouzený trávit podle své volby. Na vlastním monitorování se zde pachatelé nijak finančně nepodíleli. Projekt počítal s následným sledováním osob i po skončení výkonu trestu, aby tak mohlo být lépe zmapováno celkové působení domácího vězení na tyto osoby.⁷⁹

Dalším institutem užívaným v Německu jako zvláštní opatření ukládané mladistvým pachatelům je tzv. víkendové vězení. Umožňuje omezení svobody mladistvých pouze o víkendech, nebo v jejich volném čase, a tím méně zatěžuje jejich sociální vývoj.⁸⁰

⁷⁸ Hořák, J.: Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo 2005, č.12, str. 8-10.

⁷⁹ Hořák, J.: Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo 2005, č.12, str. 8-10.

⁸⁰ Vejběrová, A.: Tresty v návrhu nového trestního zákona, Právní fórum, č. 6, 2006.

6.5. Slovensko

Na území země nám kulturně a historicky nejbližší, tedy na území Slovenské republiky, došlo v roce 2005 k rekonstrukci trestního práva, jejíž záměrem bylo mimo jiné zabezpečit ochranu lidských práv a svobod občanů, jejich života, zdraví a majetku včetně ochrany demokratického zřízení a mimotrestních prostředků vycházejících ze subsidiární úlohy trestního práva. V oblasti sankcí se navrhovalo změnit filozofii jejich ukládání tak, aby v rámci hierarchie trestních sankcí byl trest odnětí svobody chápán jako ultima ratio, a to především v případě méně vážných trestných činů, obdobně jak je tomu v České republice. Trest domácího vězení byl tedy zařazen do právního řádu Slovenské republiky přijetím zákona č. 300/2005 s účinností od 1. 1. 2006.⁸¹

Trest domácího vězení na Slovensku byl ve své původní podobě velmi odlišný od pojetí trestu domácího vězení, jaký známe v České republice. Zákonné předpoklady aplikace tohoto druhu trestu byly upraveny velmi stručně a soud jej mohl uložit maximálně na jeden rok pouze pachateli přečinu. To byl pravděpodobně nejzásadnější rozdíl mezi úpravami našich zemí. Dále trestný zákon podrobněji neupravoval, která další kritéria nebo okolnosti by měl soud zvážit, aby namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody mohl uložit trest domácího vězení a pravděpodobně nejpodstatnějším problémem byla dle Ščerby absence písemného slibu.⁸² Podle mého názoru je ovšem nezbytné, aby soud posoudil i další skutečnosti jako například povahu spáchaného činu, okolnosti případu, osobu pachatele, jeho poměry a jeho postoj k trestné činnosti, aby došel k závěru, že rozhodnutí o uložení trestu domácího vězení postačuje a je vhodné, a tedy není potřeba uložit trest odnětí svobody. Trest domácího vězení také nebylo možné uložit mladistvému pachateli, a to z důvodu, že slovenský zákonodárce nezařadil tento trest mezi druhy trestů, které lze ve smyslu § 109 trestního zákona uložit mladistvému. Opět dle mého názoru naopak patří mladiství mezi skupinu, u které může mít trest domácího vězení největší dopad, ať už díky působení rodinných příslušníků nebo probačních úředníků, kteří mohou mít v prostředí domova mladistvého velmi silný vliv na jeho resocializaci.

⁸¹ *Trest domáceho väzenia a jeho výkon* [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/clanky/trest-domaceho-vazenia-a-jeho-vykon.html>. Datum citace: 4.11.2020.

⁸² Ščerba, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, str. 332-334.

Dalším významným rozdílem bylo ustanovení § 53 odst. 4 trestného zákona, které pamatovalo na případy, kdy odsouzený neplnil povinnosti vyplývající z trestu domácího vězení, přičemž důsledkem tohoto jednání bylo východisko, že soud přeměnil trest domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody. Při přeměně celého trestu nebo pouze jeho části postupoval soud tak, že dva dny nevykonaného trestu domácího vězení se rovnaly jednomu dni nepodmíněného trestu odnětí svobody. Maximální možná výměra přeměněného nepodmíněného trestu odnětí svobody byla tedy šest měsíců.

Tato původní znění prošla mnohými novelizacemi a nyní je již slovenská úprava trestu domácího vězení odlišná od předchozí úpravy, ovšem stále významně odlišná od úpravy trestu domácího vězení v České republice. V nynější slovenské úpravě je v § 53 trestného zákona stanoveno, že trest domácího vězení lze uložit až na čtyři roky pachateli trestného činu, jestliže postačuje uložení tohoto trestu, a to za předpokladu, pokud dá pachatel písemný slib, že se v určeném čase bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne potřebnou součinnost, a dále za předpokladu, pokud jsou splněné podmínky výkonu kontroly s technickými prostředky, jelikož Slovenská republika má zavedený elektronický monitorovací systém, který se provádí přes náramky připevněné na těle pachatele obdobně jako v České republice. Významný rozdíl s českou úpravou je zde v délce trestu, kdy v České republice je možné uložit trest domácího vězení maximálně na dva roky a pouze pachateli přeččinu, kdežto ve slovenské úpravě lze uložit trest domácího vězení i pachateli trestného činu, pokud uložení takového trestu postačuje k nápravě. Jedná se o velmi široké rozhraní, což dle mého názoru nemusí být na škodu, jelikož umožní aplikaci alternativních trestů ve větším okruhu případů. Ovšem soud může uložit trest domácího vězení v této výměře pouze za trestný čin s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující deset let, nejméně však na dolní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené trestným zákonem.⁸³

Dále je odsouzený po dobu výkonu trestu domácího vězení povinen v čase, který určí soud, zdržovat se ve svém obydlí včetně k němu náležejících vnějších prostorů, vést řádný život a podrobit se kontrole technickými prostředky. Soud může uložit pachateli při výkonu trestu domácího vězení omezení anebo povinnosti směřující k tomu, aby vedl

⁸³ Ustanovení § 53 zákona č. 300/500 Z. z., trestný zákon.

řádný život. Právě tato ustanovení a celkově stanovení povinnosti vedení řádného života vnímám jako velmi pozitivní krok, jelikož právě toto je hlavním cílem restorativní justice, tzn. vést odsouzeného ke spořádanému životu. Původní slovenská úprava také neumožňovala uložení trestu domácího vězení, kdežto nyní podle ustanovení § 116a trestného zákona může soud uložit trest domácího vězení mladistvému, pokud dojde ke splnění podmínek uvedených v § 53 trestného zákona a v případě, kdy s tím souhlasí jeho zákonný zástupce. Zde lze vidět rozdíl oproti české úpravě, která žádný takový souhlas zákonného zástupce mladistvého nevyžaduje. U mladistvých je maximální výměra dvakrát menší, než u dospělých pachatelů, tedy stejně jako v České republice jeden rok, jak plyne z § 116a odst. 1 trestného zákona.

Po dobu výkonu trestu domácího vězení může odsouzený opustit svoje bydliště jen po předchozím souhlasu probačního a mediačního úředníka a jen z naléhavého důvodu a pouze na nevyhnutelně potřebný čas. Tento čas se ovšem také započítává do výkonu trestu. Pokud odsouzený neplní omezení nebo povinnosti vyplývající z trestu domácího vězení, anebo pokud maří výkon kontroly technickými prostředky, soud přemění trest na nepodmíněný trest odnětí svobody a každý nevykonaný den trestu domácího vězení se rovná jednomu dni nepodmíněného trestu odnětí svobody, a zároveň soud rozhodne o způsobu výkonu tohoto trestu. Tato přeměna trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody má shodné vlastnosti s českou úpravou, jelikož při obdobné přeměně české právo také počítá každý nevykonaný den domácího vězení jako jeden den trestu odnětí svobody.

Elektronický kontrolní systém prováděný prostřednictvím elektronických náramků byl na Slovensku spuštěn v roce 2016. Ovšem elektronické náramky lze na Slovensku využít kromě kontroly výkonu domácího vězení také například ke kontrole dodržování uloženého zákazu pobytu nebo kontrole požívání alkoholu. Veřejnou zakázku na vybudování systému elektronického monitorování odsouzených v hodnotě zhruba dvadvaceti milionů eur, tedy zhruba šest set milionů Kč získala společnost ICZ Slovakia,

kteřá je dceřinou firmou pražské společnosti ICZ.⁸⁴ Můžeme tedy říci, že Slovenská republika předběhla Českou republiku právě v oblasti elektronického monitoringu odsouzených, jelikož v České republice stále nemůžeme říci, že by elektronický kontrolní systém odsouzených řádně fungoval. Ovšem pokud srovnáme počty odsouzených, kterým byl uložen trest domácího vězení, uvidíme, že Česká republika je ve snaze využívat tento alternativní trest mnohem aktivnější, jelikož na Slovensku byl uložen trest domácího vězení za rok 2018 pouze dvacetí⁸⁵ osobám, kdežto v České republice byl trest domácího vězení uložen celkem jedno sto pětatřiceti⁸⁶ osobám.

Jelikož slovenská právní úprava trestu domácího vězení prošla již několika úpravami, považuji ji za pokročilejší, a předvídatelnější než úpravu českou.

⁸⁴ *Vězni na Slovensku dostanou náramky. Dohled zařídí Češi* [online]. 2013. Dostupné z https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/vezni-na-slovensku-dostanou-naramky-dohledzaridi-cesi_336819.html?showTab=nejnovejsi. Datum citace: 30.10.2020.

⁸⁵ Štatistiky trestnej agendy za uplynulých 11 mesiacov roku 2018. Epravo.sk [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.epravo.sk/top/clanky/statistiky-trestnej-agendy-za-uplynulych-11-mesiacov-roku-2018-4346.html>. Datum citace: 19. 11. 2020.

⁸⁶ Nejčastěji kladené otázky.: Justice [online]. 2018. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/nejcasteji-kladene-dotazy>. Datum citace: 19. 11. 2020.

7. Obecné shrnutí výhod a nevýhod trestu domácího vězení

7.1. Výhody

Na jakýkoli institut trestního práva, tedy i na trest domácího vězení, můžeme nahlížet ze dvou stran, kdy u každého institutu existují vlastnosti jak přínosné, tak nežádoucí. Vždy je ovšem potřeba porovnat jednotlivé aspekty a zjistit, zda převažují pozitivní či negativní vlastnosti a zda jako celek přinese opatření příznivé či nepříznivé následky. Konkrétně tedy u trestu domácího vězení je jednou výhodou, která vyplývá z jeho zavedení, nepochybně úspora z ekonomického hlediska, kdy tento alternativní trest představuje významné šetření financí, kterých je dlouhodobě v oblasti vězeňství a justici obecně nedostatek. Vězeň, který si odpykává svůj trest odnětí svobody ve věznici, je pro stát mnohem větší finanční zátěží, než pokud vězeň vykonává svůj trest v prostředí svého obydlení. Ekonomická náročnost je nejméně o polovinu nižší, než je tomu u trestu odnětí svobody (např. v Anglii činí cena za sledování jednoho odsouzeného denně šestnáct liber, zatímco jeden den pobytu odsouzeného ve věznici představuje náklady osmdesát dva liber).⁸⁷ Stát u trestu domácího vězení nemusí odsouzenému hradit náklady na stravu, ubytování a další okolnosti, které jsou s trestem odnětí svobody spojené, jelikož si většinu nákladů hradí vězeň sám.

V kapitole o krizi nepodmíněného trestu odnětí svobody jsem se mírně dotkla problematiky přeplněných věznic v České republice. S trestem domácího vězení je spojena výhoda možnosti snižování vězeňské populace, ovšem to platí pouze pokud bude trest domácího vězení aplikován. Stále mi přijde, že se jedná více o teoretický pojem, než praktické řešení nedostatku míst ve věznicích a neustálé navyšování jejich kapacity. Soudy nevyužívají trest domácího vězení v míře, jaká by byla vhodná, a proto stále nemůžeme říci, že by začlenění trestu domácího vězení do českého právního řádu prozatím přineslo významnější odlehčení vězeňskému systému. K 19. 10. 2020 bylo v České republice téměř dvacet tisíc vězněných osob, z toho bylo téměř osmnáct tisíc osob vykonávajících trest odnětí svobody.⁸⁸ Oproti předchozím rokům můžeme vidět

⁸⁷ Král, V. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*, 2007.

⁸⁸ Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. *Vězeňská služba ČR* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>. Datum citace: 4.11.2020.

mírný pokles vězňených osob v kontrastu s vyšším ukládáním trestu domácího vězení, ovšem jde o velmi nízká čísla. Věřím však, že důvod těchto nízkých čísel je stále pouze opatrnost soudců při aplikaci alternativních trestů a že v průběhu dalších let, kdy již bude pro náš systém trestního práva institut domácího vězení dobře známý, tak se soudci nebudou zdráhat tento trest ukládat častěji a čísla budou ještě optimističtější a stav v českých věznicích se bude snižovat, jelikož trest odnětí svobody je v rámci subsidiarity trestní represe až poslední možností při ukládání trestu.

Jako výhodu považuji také skutečnost, že vězeň vykonává trest ve svém domácím prostředí a vyhýbá se tedy vězeňskému prostředí, které může sebou nést řadu negativních vlivů. Přestože výzkumy recidivy trestné činnosti dokazují, že mezi počtem odsouzených, kteří byli v minulosti potrestáni odnětím svobody a domácím vězením a znovu se dopustili trestné činnosti, není zásadní rozdíl⁸⁹, pokládám dle mého subjektivního názoru vyvarování se vězeňskému prostředí jako výhodu, jelikož stále jde o negativní prostředí, které může vytvářet větší tlak na recidivu.

Coby další pozitivní aspekt vnímám fakt, že se odsouzený nemusí vzdát svého zaměstnání. To, že má práci, je i jednou z podmínek, aby probační úředník ve svém stanovisku doporučil soudu, že je pachatel vhodný k tomuto trestu. Jedná se o výhodu jak ekonomickou, tak socializační, kdy odsouzený není izolován od zbytku společnosti a může relativně neměnně pokračovat ve svých povinnostech, a přitom mu jsou omezeny jeho volnočasové aktivity mimo obydlí. Právě tato situace je smyslem restorativní justice, kdy hlavním smyslem je resocializace, a zároveň schopnost nahradit způsobenou škodu.

7.2. Nevýhody

Jako na jeden z negativních aspektů tohoto alternativního trestu můžeme pohlížet na skutečnost, že trest domácího vězení lze ukládat pouze určitému okruhu osob. Jelikož je pro uložení trestu nezbytné posoudit osobní poměry pachatele, lze říci, že se jedná o určité porušení principu rovnosti při ukládání trestu, jelikož můžeme mít dva pachatele

⁸⁹ Král, V. Domácí vězení – další alternativní trest? Trestněprávní revue, 2007.

stejného přečinu a jeden bude vhodný adept pro uložení trestu domácího vězení a druhého bude nutné odsoudit k trestu odnětí svobody pouze v důsledku nevhodných osobních poměrů. Tato situace je v právu obecně nechtěná, avšak pro úspěšný výkon trestu domácího vězení je nezbytné určité přístřeší, a právě na základě této podmínky mohou být v konečném důsledku diskriminovány osoby bez domova.

Trestu domácího vězení je často také vytykán přílišný zásah do soukromí a osobní sféry odsouzeného při jeho elektronickém monitoringu. Osobně s tímto postojem nesouhlasím, jelikož se jedná o minimální zásah do soukromé sféry odsouzeného v porovnání s výhodami, které mu trest domácího vězení umožňuje. Zároveň dle mého názoru nejde o významně větší zásah, než jaký je u nepodmíněného trestu odnětí svobody, kde je život odsouzeného čtyřicet hodin denně pod kontrolou. Jako negativní aspekt spojený s elektronickým monitoringem považuji naopak to, že odsouzení nemusí být nutně v dostatečném kontaktu s probačním úředníkem. Právě probační úředník má výrazné možnosti a schopnosti resocializovat odsouzeného způsobem, který mu pomůže v budoucím životě a bude mít na něj také pozitivní psychologický vliv. Trest domácího vězení je velmi specifický trest, který se liší různými vlastnostmi u každého odsouzeného.

Závěr

Cílem této práce bylo především nastínit problematiku spojenou s ukládáním, s výkonem a s kontrolou trestu domácího vězení a to, zda lze vidět stoupající tendenci při ukládání tohoto alternativního trestu. Zároveň jsem se zaměřila na výhody a nevýhody trestu domácího vězení a porovнала českou právní úpravu s právní úpravou zahraniční.

V úvodních kapitolách se věnuji především teorii trestu, jelikož je dle mého názoru nezbytné porozumět obecným základům trestání za účelem pochopení cílů alternativních trestů a restorativní justice. Stejně tak je tomu s historií, kdy jsem se věnovala teoretickému rozboru historie právě trestu domácího vězení, jak v České republice, tak v zahraničí.

Trest domácího vězení je součástí českého právního řádu již od roku 2010, což znamená, že již deset let mohou soudci využívat tohoto alternativního trestu při sankcionování pachatelů. Díky statistikám označených v této práci můžeme vidět, že v posledních letech je trest domácího vězení ukládán častěji, ovšem věřím, že se nejedná o jeho vrchol a že v dalších letech můžeme vidět větší četnost při ukládání a využívání tohoto alternativního trestu.

Ve své práci jsem dále popsala trend rozvoje alternativních trestů a celkově rozšiřování prvků restorativní justice, kdy nejvýznamnějším krokem v české právní úpravě k rozšíření restorativního potenciálu byla právě novela trestního zákoníku v roce 2010, kdy kromě jiných úprav byly do našeho právního řádu zavedeny dva významné alternativní tresty. Pozdější novela trestního zákoníku, tedy novela č. 330/2011 Sb., je také předmětem mé práce, kdy jsem se věnovala vhodnosti této úpravy a zkritizovala jsem některé kroky, jako například nesystematičnost určitých úprav. Pohlížím na ni jako na úspěchanou, jelikož dle mého názoru nelze po pouhých dvou letech fungování trestu domácího vězení vypořizovat zásadní problémy, které se při zavádění nových úprav objevují pravděpodobně vždy.

Širokou kapitolou v mé práci je také téma přeměn spojených s trestem domácího vězení, kdy toto téma mě velice zaujalo, nejen z hlediska systémového uspořádání v právním řádu, ale také z hlediska motivace odsouzených.

Neopomenula jsem ani širokou problematiku kontroly odsouzených, a také problematiku elektronického monitoringu odsouzených. Česká republika dlouho váhala s finálním řešením elektronického sledování odsouzených, a přestože je již elektronický monitoring odsouzených v provozu, jsem přesvědčena, že jsou zde stále velké mezery, které je nezbytné napravit, aby trest domácího vězení správně fungoval a měl takový vliv na odsouzeného, jaký má mít.

Zahrnutí zahraničních úprav trestu domácího vězení do mé práce pro mě bylo velmi zajímavým krokem, jelikož jsem toho názoru, že právě porovnáním různých systémů v různých zemích se může dojít k řešení, které pokryje největší řadu problémů. Srovnání se Slovenskou úpravou pro mě bylo pravděpodobně nejvýznamnější, jelikož se jedná o zemi nám kulturně nejbližší, a přesto zde můžeme vidět velké rozdíly při úpravě této problematiky. Zrekapitulovala jsem starší slovenskou úpravu trestu domácího vězení a porovnála ji s novější a došla jsem k závěru, že slovenská úprava je nyní přeci jenom o něco propracovanější. Jinak je tomu ovšem při samotném výkonu a kontrole, která je u tohoto trestu zvláště významná, kdy na Slovensku je přes dlouhou dobu účinnosti tohoto trestu velmi malé procento odsouzených, kterým byl uložen tento trest.

Závěrem mé práce chci poznamenat, že trest domácího vězení v naší úpravě určitě není bez chyb, ale jde podle mého názoru o krok správným směrem, kdy právě důraz na sociální působení na pachatele a posílení jeho fungování ve společnosti je cílem ke vhodnému trestání, které bude mít pozitivní přínos pro celou společnost.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

1. Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání, Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3
2. Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část,* 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.
3. Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník I. §1 až §139. Komentář.* 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012.
4. Gřivna, T.: *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části.* Praha: Wolters Kluwer, 2010.
5. Kalvodová, V.: *Trest odnětí svobody a jeho výkon.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-164-4
6. Ščerba, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě.* 2. vydání. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9
7. Štern, P., Ouředníčková, L., Doubrovová, D. a kol.: *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů.* Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2
8. Karabec, Z.: *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8
9. Lata, J.: *Účel a smysl trestu.* Praha: LexisNexis CZ, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5
10. Zehr, H.: *Úvod do restorativní justice.* Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4
11. Zoubková, I., Moulisová, M.: *Kriminologie a prevence kriminality.* Praha: Armex Publishing, 2004, ISBN 80-86795-05-5
12. Poláček, F. a kol.: *Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské.* 2. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart. 1947.

Články

1. Vicherek, R.: Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. Časopis pro právní vědu a praxi, 2019.
2. Král, V.: Domácí vězení – další alternativní trest? Trestněprávní revue, 2007.

3. Ščerba, F.: Trest domácího vězení po novele č.330/2011 Sb., Trestněprávní revue, 2012.
4. Navrátilová, J.: Trest domácího vězení. Bulletin advokacie, 2009.
5. Morkovin, O.: Přeměna trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. Trestněprávní revue, 2016.
6. Hořák, J.: Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo, 2005.
7. Boledovičová, L.: Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. Trestněprávní revue, 2013.
8. Vejběrová, A.: Tresty v návrhu nového trestního zákona, Právní fórum, č. 6, 2006.
9. Krahl, M.: Elektronický hlídání domácího vězení. Právní rozhledy č.5, 1998.

Internetové zdroje

1. Alternativní tresty: obecné informace. Justice [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.
2. Trest domácího vězení a elektronický monitoring. Justice. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/historie/>.
3. Zahraniční zkušenosti s elektronickým monitoringem. Justice.cz [online] Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/zahranicni-zkusenosti-s-elektronickym-monitoringem>.
4. The Ankle Bracelet Is History: An Informal Review of the Birth and Death of a Monitoring Technology. Civic Research Institute [online]. 2015, str. 5-6. Dostupné z: <https://www.civicrosearchinstitute.com/online/PDF/The%20Ankle%20Bracelet%20Is%20History.pdf>.
5. Trest domácího vězení. Probační a mediační služba České republiky. 2020. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>.
6. Court and Community. Dostupné z: http://www.kywp.uscourts.gov/court_comm/cchome.pdf.
7. Alternativní tresty: obecné informace. Justice [online]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.
8. Trest domáceho väzenia a jeho výkon. 2019. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/clanky/trest-domaceho-vazenia-a-jeho-vykon.html>.

9. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. Vězeňská služba ČR. 2020. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.
10. Vězni na Slovensku dostanou náramky. Dohled zařídí Češi. 2013. Dostupné z https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/vezni-na-slovensku-dostanou-naramky-dohledzaridi-cesi_336819.html?showTab=nejnovejsi.
11. Štatistiky trestnej agendy za uplynulých 11 mesiacov roku 2018. Epravo.sk. 2018. Dostupné z: <https://www.epravo.sk/top/clanky/statistiky-trestnej-agendy-za-uplynulych-11-mesiacov-roku-2018-4346.html>.
12. Nejčastěji kladené otázky: Justice.cz. 2018. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/nejcasteji-kladene-dotazy>.

Zákony a důvodové zprávy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
2. Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.
3. Zákon č. 40/2009 Sb., zákon trestní zákoník.
4. Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).
5. Zákon č. 2018/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změnách některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
6. Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě).
7. Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 300/500 Z. z., trestný zákon (slovenská právní úprava).

Abstrakt

Trest domácího vězení, jeho výkon a kontrola

Předkládaná diplomová práce si kladla za cíl provést rozbor právní úpravy trestu domácího vězení v rámci českého právního řádu, jakožto alternativního trestu.

Tato diplomová práce obsahuje celkem sedm na sebe navazujících kapitol, přičemž hned ta první obsahuje vymezení základních trestněprávních pojmů, které jsou potřeba k pochopení dané problematiky, zejména pak samotný pojem trestu, pojem alternativního opatření a dále pak systém trestů a alternativních opatření a také vytyčení obecných principů ukládání trestů. Dalším pojmem, který je v této kapitole vymezen je pojem restorativní justice, se kterým se poté hojně pracuje v dalších částech diplomové práce.

Ve druhé kapitole se diplomová práce věnuje konkrétně trestu domácího vězení, kdy toto téma otevírá problematika krize nepodmíněného trestu odnětí svobody, která má velký význam pro budoucí aplikaci alternativních opatření. Dalším krokem ve druhé kapitole je vylíčení historie trestu domácího vězení, jak v zahraničí, tak konkrétně v České republice. Následuje vymezení podstaty samotného trestu domácího vězení a zákonné podmínky pro uložení trestu domácího vězení.

Navazujícím tématem je výkon trestu domácího vězení, pro něhož byla vytyčena samostatná kapitola. V kapitole, která se věnuje výkonu trestu domácího vězení, se práce zabývá především elektronickým kontrolním systémem, jehož zavedení bylo v České republice poněkud problematické a dalším předmětem této kapitoly je Probační a mediační služba, která významně souvisí s výkonem a také kontrolou trestu domácího vězení.

Samostatná kapitola je poté věnována jednotlivým přeměnám trestu domácího vězení, a to především povahám konkrétních přeměn. Navazující kapitola se soustředí právní úpravu mladistvých ve vztahu k trestu domácího vězení. Poslední kapitola se

zabývá konkrétními zahraničními úpravami trestu domácího vězení v různých zemích jako například USA, Anglie či Slovensko.

Závěr této práce je zhodnocením toho, čím se práce zabývala včetně autorových poznatků v rámci jednotlivých kapitol.

Abstract

House arrest punishment, its enforcement and control

The submitted diplom thesis aimed to analyze the legal regulation of house arrest within the Czech legal system, as an alternative punishment.

This diplom thesis contains a total of seven consecutive chapters, the first contains the definition of basic criminal law concepts that are needed to understand the issue, especially the concept of punishment, the concept of alternative measures and the system of punishments and alternative measures and principles of sentencing. Another term, which is defined in this chapter, is the concept of restorative justice, which is then widely worked on in other parts of the thesis.

In the second chapter, the diploma thesis deals specifically with the sentence of house arrest, when this topic opens the issue of the crisis of unconditional imprisonment, which is of great importance for the future application of alternative measures. The next step in the second chapter is to describe the history of house arrest, both abroad and specifically in the Czech Republic. The following is a definition of the essence of the house arrest sentence itself and the legal conditions for imposing a house arrest sentence.

A related topic is the execution of house arrest, for which a separate chapter has been set. In the chapter, which deals with the execution of house arrest, the work deals mainly with the electronic control system, the introduction of which was somewhat problematic in the Czech Republic and another subject of this chapter is the Probation and Mediation Service, which is significantly related to the execution and control of house arrest.

A separate chapter is then devoted to the individual transformations of the sentence of house arrest, especially to the nature of specific transformations. The following chapter focuses on the legal regulation of juveniles in relation to the sentence of house arrest. The last chapter deals with specific foreign regulations of the sentence of house arrest in various countries such as the USA, England and Slovakia.

The conclusion of this work is an evaluation of what the work dealt with, including the author's knowledge in the individual chapters.

Klíčová slova / Key words

Domácí vězení. Alternativní trest. Elektronický kontrolní systém.

House arrest. Alternative punishment. Electronic monitoring.